

અરેબીયાન નાઈટ્સ

હજાર વર્ષો પહેલાં

સુન્દર કથાઓ

૨૬૪૩

(૦૧૪)

૨૬૪૩

૨૬૪૩

૦૧૪

તખીએ તરત એ ઊંડ તૈયાર કરાવીઆં અને એક જાણાં એકેકપર સવાર થઈ તેહેરાંન શહેર તરફ જવા રસ્તે પડ્યાં.

જે પેહેલું ઉતારાખાણું મલ્યુ ત્યાં તેઓએ ઉતારો લીધો. ત્યાંનાં રખેવાલ શાથ ગપ-સપ મારતાં તેઓએ પુછી લીધું કે દરબારની શી ખબર હતી. તે બોલ્યો, “દરબારનાં શરવે જાણાં ઘણી પંચાતીમાં આવી પડ્યાંછે. રાજાને પેતે એક બેતો હતો તે ઘણોક વખત શુધી તેનથી છુપે તેવ્નીજ દરબારમાં ચાકરી રહ્યો હતો. પણ હવે તે કેકે જતો રહ્યોછે, અને કોઈ કહી નથી શકતું કે તે કહી દશા તરફ જતો રહ્યોછે અથવા તેનું શું થયુંછે.

રાજાની એક પીરિઝ નામની રાણીને પે. તેજનમીઓ હતો. તે ખચારી તેને ખોલી કા-હાડવાને ઘણીખી જ્ઞાનેજ્ઞ કરેછે, પણ કશો પટો નહીં. શાહાજાદાનો મલતો નથી. તેનાં ગુમ થવા ની તેનાં મા બાપનેજ લાગેછે એટલુંજ નહીં, પણ આખા શહેરનાં લોકને ખેદ થાયેછે કાર-ણ એ શાહાજાદા કાંઈ જવા તેવા ગુણનો આદમી હતો નહીં. એ રાજાનેખીજ આગાણ-પચાસ બાએડીઆને પેતે ખીજ આગ-ણપચાસ છોકરા જનમીઆછે લેકીન તેઓમાં એકખી એવો નથી કે તેની બાપને ખાદાદાદનો ગમ ભુલાવે અથવા તેની જગા સાચવે. તે મરણપાંખીઓએ એમબોલાએછ. અને તે અમો સાચું માનીએ છીએકારણકે આટલીબધી મહેનત અને જોશતેજો કરવા છતાં તેનો કશો પટો કે પર આજ તુલીક કોઈ લાવી શક્યું નથી.”

। સઘલી વાત સાંભલી તે તખીખને એવું કે બેહેતર ઉપાય તેમને માટે તો એજ શાહાજાદાએ તુરત વેલા તો એ રાજા

ની રાણી પીરિજની મુલાકાત લેવી. પણ એ પગલું ભરવામા ઘણો જોખમ હતો તેથી તે વીશે પેહલાંથી સાવચેતી લેવાની ઘણી જરૂર હતી. પેલા આગાણપચાસ શાહાજાદાઓનાં કાનપર જો એ શાહાજાદા, પોતાની ભાભીના આવી પુગવાની વાત પડે તો તેઓ એવો ઉપાય કરે કે જેથી તે ખચારી કદીખી પી-રોજને મલવા પાંખેજ નહીં. તેમજ, એ દુર અંદશ હકીમે, એમ થવાથી પોતે કેટલો જોખ-મમાં આવી પડશે, તેનો પણ વીચાર કીધો એ સઘલી બાબદા ધ્યાનપર લઈ તેણે એવો ઠરાવ કીધો કે તે ઉતારાખાણાંમાં તે શાહાજા-દાને હાલ તુરત રહેવા દઈ પોતે પીરિજનાં મે-હેલ તરફ જવું અને ત્યાં ખબર કાહાડી કહે રસતે તેણીનો એ શાહાજાદા સાથે પાપ કરાવવો તેનો વીચાર કરવો.

એ મુજબ તે ફરવા નીકલ્યો હાય તેમ મેહલ તરફ ચાલીઓ અને મેહલ જતો હાય તેમ છેક નજદીક ગયો, એવામાં એક આ-રતને મેહલમાંથી નીકળી એક ખચરપર સવાર થતી તેણે જોઈ. તે ખચરનો શાહાજા ઘણોજ ઉમદા અને કીંમતી હતો. તેની પાછલ ખીજ ઘણી આરતો ખીજ ખચરોપર બેસી ચાલતી તેણે જોઈ, તેમજ વલી ચોકીબાનો અને તે આરતનાં રખેવાલો તેમની નેજેહબાંની દાખલ તેમની પાછલ નીકળ્યા તે તો જુદા. તેઓએ સફ સમારી તે આરતને પશાર થવા દીધી અને જેવી તે તેમની આગલથી દેસલી ગઈ કે છેક જણે નમી જમીનપર પોતાનું શીર નીચું કીધું. અલખતાં તેમને જોઈ એ તખીએ પણ તેણીને એવોજ આવકાર દીધો. પછે પોતાની આગલ ઉભેલા એક અખબાર નવેશને પુછ્યું, “એ

ઔરત શું રાજની પોતાની એક બધરી થાએછે.” એ પરથી તે અખબાર નવીશે જણાવીડ “હા ખીરાદર એ ઔરત રાજની માનીતી અને સરવેને જાણીતી રાંણીછે. જે શાહાજાદા ખોદા-દાદ વીશે તમે શાંભલીડિંછે તેની એ માતા થાયછે કે જેને ખાતર સરવે લોક એણીપર મમતા અને પ્યાર ધરાવેછે.”

હવે એ ઘણીને વધારે પુછવા વીનાં એ તબીખ પીરોજની પુઠે એક મસજીદ તુલીક ચાલ્યો. એ જગાપર તેની મુફ્લેશ અને બંદગીખોરોને દાંન આપવા ગઈ હતી. હયાં રાજનાં હોકમ-થી જાહેર બંદગી થતી હતી કે જેનાં ચોગે કરી શાહાજાદા ખોદાદાદ તેને મલી આવે. વલી લોકનો એ છોકરાપર એટલો ભાવ અને કાલજ હતી કે મુલાં અને કાજીઓ સાથ પોતેબી ભેગા નલી નીમાજ ભણતા હતા જેથી કરીને એ મસજીદમાં એ વખતે પુશકલ ગીરદી રેહતી હતી. એ સઘળાંઓમાંથી માહા મેહેનતે રસ્તો કરીને આપણો એ પરગજુ હકીમ પીરોજનો ખુદ નગેહેબાન જે હતો તેની આગલ ગયો અને તેને કાંનમાં લાગી કહયું, “ખીરાદર મારે એક ઘણીજ અગતની બાબદનો ખુલાશો એ રાંણી પીરોજને કરવોછે માટે શું તમારી મારફતે હું તોણીની તેનીનાં દીવાનખાણામાં મુલાકાત લઈ નહી શકીશ?” એના જવાબમાં તે ગુલામે તુકમાં કહયુંકે, “જે તમારો ખુલાશો શાહાજાદા ખોદાદાદ વીશેનો હશેતો હું તમને વચન આપું કે આજને આજ હું એ રાણી સાથ તમારી મુલાકાત કરાવીશ. પણ જે કોઈ બીજા બાબદનો હશે તો તમને એટલુંજ જણાવિછકે તમારે એ વીશે કશી તજવીજ કે ઉમેદ રાખવી નહીં. એ બચારી પોતાના ખેતાને થકી તદન ઘેલી ગાંડી થઈ ગઈછે, અને રાતદીન તેની ને તેનીજ ચાદમાં તે પો-

તાનો વખત ગુજરેછે, જેથી તે કદીબી બીજા બાબાદપર ધીઆન આપી શકતી નથી.” “મારે તેનાં પીઆરા બેટાને ઠકીજ એ રાખુન કેહેવાછે.” “જે એમનછે તો હમાણા જીઆરે શરવે રશાજો પાછો ફરે ત્યારે તમે તેની પુઠે તરફ આવજો, હું તમારી તોણીની સાથ મુલાકાત કરાવી આપીશ.”

એ મુજબ જીઆરે તેઓ મેહલમાં દાખલ થયાં કે પેલા ગુલાંમે ખોદાદાદની આ ગમગીન માતાને જણાવીડકે કોઈ બેગાનો મરદ તોણીની મુલાકાત લેવા ધારેછે અને ગુંમ થયલા શાહાજાદા વીશે કાંઈ ખબર તમુને આપવા માંગેછે. એ શાંભલતાંજ પીરોજે એ બેગાના મરદને પોતાની નજદીક બોલાવી મંગાવીઓ કારણકે પોતાના દીકરાની ખબર તોણીને નવો જીવ મલે એટલી ખુશખબતી ભરેલી તોણીને લાગતી હતી. પેલો ગુલાંમ તબીખને લઈ તોણીનાં આરડામાં દાખલ થયો. પીરોજે પોતાની સરવે બાંદી અને ચાકર નફરોને ત્યાંથી બાહાર મોકલી દીધાં, અને ફક્ત એ જાણીનેજ રહેવા દીધી, કારણકે તેમની આગલ તે સરવે પોતાની હકીકત જાહેર કરતી હતી. જેવો તોણીની નજરે એ હકીમ પડ્યો કે પેહેલોજ શવાલ તોણીએ તેને એજ કીધોકે “ખોદાદાદ વીશે તમે શું જાણોછો તે જલદી કહો.”

એ પછી તે બોલીઓ “માહા રાંણી, મને એ વીશે મોટી અને લમખાન હકીકત કેહવી પડશે કે જે શાંભલી તમે ઘણા અજબ થશો.” એ પછે તેણે શરવે શાંભલેલી હકીકત તેની આગ કહી શાંભલાવી અને ખોદાદાદ અને તેનાં વચે શું-શું થયું તેનું તુલોતવીલ વરણુ દીધું. પણ જીઆરે, એ ચંડાલ ભ આ નીરદાશ શાહાજાદાનું ખુન કી બદા આ અધીરી પડેલી માતાને

એટલે તેણીનું કોમલ હૃદય વધારે વાર તેણી-
ના હાથ કાઢી રાખી શક્યું નહીં, અને એ
બચારી તે શાંભલતાં બેસી પડી. પણ

મારી તરફથી ખાત્રી આપો કે હરાનના રાજા
તેને પોતાની પુત્રી દાખલ બહેરમાં કબુલ કરશે,
અને તમારે પોતાને વાશતે હું એટલું જ કહું છું

એ બચારી તે શાંભલતાં બેસી પડી. (સર ૮૦૭)

પેલી આરતોની મદદથી પાછી સુધીમાં આવી
તે બાકી રહેલી વારતાથી કાન તરપત કીધા.
શાંભલતાં વાર એ રાંછી બોલી “તમે
૪૬ દરીઆવારની એ નેક શાહાબદીને

કે આતલી ભારી ઝેડમતનું ફલ શારા અને
નામીયાં ઇનાંમનાં બદલામાં મલશે.”

એનાં જવા પછે પીરોજ તો અછાડ પછાડ
કરતી પોતાનાં બોજાના પરજ પડી રહી. હવે

તેણીના દુખનો કાંઈજ પાર હતો નહીં. તે બચારીને જોયા દખતી આંખે અંધાપો થયો. આ દુખ તેણીથી ન શહણ થઈ શકે એવું હતું. તે રડતી બોલી, “આ દીકરા બોદાદાદ ? શું ત્યારે તારાં દીદાર હું ફરીથી નહીંજ જોઈશ ? અરે અફસોસ ! મેં નહીં જાણીઉં કે જે ભુકે ચોગડીએ મેં તને રજા આપી અને તું મારી કણ્ઠથી રખશુદ લેઈ ગયો તે સેવતની છેલીજ રજા હતી ! તારો અંત આવો અકાલ આવશે એમ મેં કહ્યું સ્વપનાંમાખી વીચારીઉં હતું નહીં. બેનશીબ બોદાદાદ શું કરવા મારેથી તું છુટો પડ્યો ? તેમ ન કરતેતો જોકે તું આવી શરફરાજ અને મરતબે પુગતે નહીં, પણ જીવતો રહેતો અને તારી આ કંગાલ માને આવી દુખી અને કંગાળ બનાવતે નહીં” એવું એવું બોલી ને બચારી ઘણી રડતી હતી, અને તેની શાથ બેઠેલી તેની ખાંદીઓ પણ નવ ધાર આંજી નાંખતી હતી.

એવામાં રાજ તેણીનાં ઓરડામાં આવી લાગ્યો અને તેણીને આવી હાલતમાં જોઈ તેણે પુછ્યું કે શું તેને બોદાદાદ વીશે કાંઈ વધુ ખબર મળી હતી તે બોલી, “અફસોસ શાહેબ, હવે સઘણું થઈ ચુક્યું. મારા બેતાએ પોતાનો કાનગરો જીવ બોચાછે, અને વળી મારા દુખ પર દાંહાંમ એછેકે તેની મધ્યતની ઘટતી ક્રીયા થઈ નથી” એ પછે તેણીએ જે શાંભલીઉં હતું તે સઘણું રાજને કહી શાંભલાવીઉં અને પેલા કરમીન ભાઈએએ બોદાદાદનું ખુન કેમ કીધું તેના હેવાલનું અશ્વકરક બોલોમાં બીયાન કીધું.

તે બોલવું પૂરું કરે તે આગમચ તો રાજ ગુસસાથી લાલ પીલો થઈ ગયો હતો. તે બોલ્યો, “આ વાહાલી રાંણી, તું ખાતરજમા રાખ કે જે ચંડાલોએ તને આ રવેશે નવ ધાર આંજી વરસાવતી કીધીછે તથા બોદાદાદનાં

ખાપને કદી ન ભુલાએ એવો અને સેવતની ઘડી શુધી ચચરે એવો ફતકો લગાવીઓછ તે સરવે ચંડાલોને ઘટતી શીખશાએ પુગાડવાને હું જીનહાર મુકીશ નહીં અને તેમના ગુનાહ પરમાંજી તેમને ઘટતી શીખશા કરવાથી ખાતલ રાખીશ નહીં.” પછે તુરત તે દરબારનાં દીવાનખાંણામાં ગયો જ્યાં તેનાં તમાંમ કારભારી અને દરબારીઓ બેઠા હતા તથા શમાન્ય લોક દાદ ચાહાવા તથા અરજ આપવા ત્યાં આવી ઉભા હતા. તેઓ રાજને ઘણાજ ગુશામાં જોયો ત્યારે તદન ઘભરાતમા પડ્યા અને વીચારવા લાગા કે રખે આ ગુશાનુ બલતન ગરીબ તેની પરજા પર પડી તેમનો નાશ કરે. શરવે ફીકરમાં હતા શરવેનુ દીલ તેને જોઈ બંધાઈ ગયું હતું. તે આ વાતજ તખતપર જઈ બેસી વડા વજીરને પોતાની નજદીક બોલાવી ખાગે બુલંદ અવાજે બોલ્યો, “હાશન, જલદી જઈ મારા લશકરમાંથી એક હજાર ચુંનંદા સવાર અને લશકર લે અને મારા બંધા બેટાઓને પકડી પરજા કર. જે જગાપર ખુનીએને પકડી કેદ કરવામાં આવેછ ત્યાં તેમને ઓશતવારીથી બંધ રાખ. જી તું તરત એ બજા લાવી મને તે જણાવ.” આ હુકમ સાંભળતાં તો શરવેની છાતી દંગ થઈ ગઈ. વજીરનીખી તાકાત નહીં કે એક શખુનખી આ હોકમનાં વાજખી કે ગેરવાજખી-પણાં વીશે કાહાડે. તે તો લાગલો નમી તેનો હોકમ બજાવાને બાહાર પાડ્યો. રાજએ દરેક દાદ ચાહાવા આવેલાઓને પાછા વારીઆ અને જણાવીગિં કે એક મહીનો સુધી તે કોઈ બાબદ પર ધીઆંન આપી શકશે નહીં. વજીર પાછો ફર્યો ત્યાં લગીન તે રાજ દીવાનખાન બેઠેલો હતો તે તેને જોતાંજ તે બોલ્યો, વજીર મારા સઘળા છોકરાઓને ખુરજ કીધા ?” “હા જનાબ, તમારો હો

ખોલ પાલેઆછે.” “ના ના, એટલામાં થયું નહીં,” રાજા ખોલીઆ, “મારે વધારે તને ફરમાવણું છે એમ ખોલી તે લાગલો ઉઠીને પીરોજ નયાં રડતી ખેઠેલી હતી તે આરડામાં ચાલીઆ. વજર પણ તેની પુઠે ગયો. તેણે પીરોજને પુછી લીધું કે ખોદાદાદની મોહરદાર આરડા કયે ઠેકાણે આવી રહી હતી. તેના જવાબ પીરોજને બદલે તેની બાંદી જેઆએ પેલા હકીમથી તે જાણી લીધું હતું, તેઆએ તે કયાં આવી ઉતરી હતી તે કહ્યું. તે સાંભળી રાજાએ વજર તરફ ફરી કહ્યું, “જા વજર જલદી જા અને એ શાહાજાદીને તેણીનાં નામ અને તોખમ મુજબ ઘટતી આખર સાથ આ મેહલમાં લઈ આવ.”

પોતાના મુરબીનાં મુખથી નીકળીં તે બળવાને વજરને વીલમ શાને હોય. તે પોતાનાં બીજા દરબારી અને અમીરો સાથ ઘોડેસ્વાર થઈ પેલી કારવાનશીરા તરફ ચાલીઆ. ત્યાં જતાંજ તેણે એ શાહાજાદીને રાજા તરફથી મોકલેલી બેઠ તરીકે એક ખુબશુરત શરૂદ રંગનું ખચર અરપણુ કર્યું. એ તમામ હીરા માણુકનાં શાજથી શીંગારીં હતું. તેણીએ તે પર સવારી કીધી તેમજ પેલો હકીમ જેને વાસતે એક તારતારી ઘોડો તથ્યાર કરી લઈ જવામાં આવ્યો હતો તેપર તે સવાર થયો. એ પ્રમાણે શરવે જણાં તમામ રશાલા સાથ મેહલ તરફ ચાલીઆં. લોક આ શરદશ જવાને પોતાનાં ઘરની બારી વાટે ડોકાં બાહાર કાઢાડી ઉભુ હતું, અને મોહોલાઆ જ્યાંથી એ સરદશ પશાર થવાનું હતું તે તમામ લોકથી ચીકાર થઈ ગયા ના, કારણકે લોકને જાહેર થઈ ચુકું હતું કે શાહાજાદી ત્યાંથી પશાર થવાની હતી તે દેવી બધરી હતી. તેણીને ખાતર ખુશા-

લીના પોકારથી ગોયા તેઆએ આખુ શહેર મળવી મુક્યું હતું. પણ જો તેમને જાણાયું હોતકે ખોદાદાદપર શું મુશીબત ગુજરી હતી તો ખચીત આ ખુશાલીને બદલે તેઆએ એટલા જ જુસાથી દલગીરી અને માહેતમ ફેલાવી હોત; એટલો એ શાહાજાદો લોકને ખ્યારો થઈ પડ્યો હતો.

જ્યારે એ શાહાજાદી મેહલ નજદીક પુગી ત્યારે ખુદ પાહદશા એશતેકબાલ લેવા ઉભેલો તેણીની નજરે પડ્યો. તે તેણીનો હાથ ઝાલી પીરોજનાં આરડામાં લઈ ગયો. હયાં ખચીત ઘણોજ ગમગીન કરણાં ઉપજવનાર દેખાવ થયો. પોતાનાં સામું સસરાને આ મુજબ વીલાપ કરતાં જોઈ એ ખચારી શાહાજાદીને બેવડાં દુખથી પોતાનો ગમ લાગવા લાગો, તેમજ તેણીને આવી ગમખાર જોઈ, એ બેઠે આવી બધાંએ રને કાંઈ થોડું લાગુ નહીં. શાહાજાદી તો રાજાનાં પગપર માથું મુકી પડી અને નવધાર આજુ નાખી એટલાંતો દશકાં મારી રડતી હતી કે ઘણોક વખત સુધી ખચારીથી બોલી શકાયુંજ નહીં. સરવે બાજુએ આંજુ અને રડાપીતજ હતી, એકગમ પીરોજ રડતી તેને જોઈ રાજાની છાતી ભરાઈ આવતી. એ બેહુનાં એ હાલ જોઈ ખોદાદાદની જુદાઈનો વીળાપ એ શાહાજાદી બેઅખતીઆરપણુ જાહેર કરતી. તેમને શાંત કરવાને કે દીલાશો દેવાને કોઈ હતું નહીં વખત જતાં તેઆ પોતાની મેજે મુગા થયાં. અતે શાહાજાદીએ જુખાં ખોલી શરવે હકીકતથી એ બેઠને વાકેફ કીધા અને એટલુંજ માંજીં કે જેઆએ એ ખચારાને આ ફોને પુગાડ્યો તેમને ઘટતી શીક્ષાએ પુગાડવા. “હા બેતી” રાજા બોલ્યો, “એ ચંડાલોને હું શીક્ષાએ જરૂર પુગાડીશ. પણ એ પેહેલાં લોકને ખોદાદાદની

એ ફેનની હકીકત જાહેર પડવી નેહએ, કે નેથી એ મારા કપુત બેતાએને થતી શીક્ષાથી લોક ઉશકેરાઈ મારો શાંમે બલવો કરતાં અટકે વળી મારા બેટાનુ કાલબુદ આપણી કણે નથી તોબી તેને લાયકની કીરીયા કરવાને આપણે ચુકશું નહીં.” પછે વજરને હોકમ કીધો કે એ શહેરની બરાબર અધવચમાં એક સુંદર ખુશનુમાં જગા ખોલી કાઢાડવી અને ત્યાં એક ઉમદા ઘોર બંધાવવી. એ ઘોર તમામ શંખેમર-મરનાં પથરની થવી નેહએ. પછે તેણે પોતાનાં મેહેલમાં એક અછા શીંગારેલા આરકામાં શાહા-જાદીને રેહવાને ફરમાવ્યું કારણકે તેણે વગર આંચકી ખાવે એ આરતને પોતાનાં બેતાનો આરત તરીકે કબુલ રાખી.

આએ તરફ વજરે ઘણાં કારીગરો લગાડી બેનેતી ઉતાવલથી પેલી ઘોર તઈયાર કરાવી. તેને શીંગારવામાં શુના રૂપાંની કે બીજી કીમતી જાણસની તેણે કશી બખીલાઈ વાપડી નહીં. જીઆરે સઘળું તૈયાર થયું કે રાજાએ ત્યાંની-માંજ ભણવાને હોકમ કીધો અને પોતાનાં બેતાનાં મૈયતની તીરથ ચાલુ કરવાનો દીવશ નકી કીધો.

આ કીરીઆમાં ભાગ લેવાને શહેરના શરવે લોક એક જગાપર ભેગા થયા, તે કોરોઆ ની એ મુજબ થઈ હતી. જે જગાપર ગુંબજ ઉઠાવી આ હતો ત્યાં રાજા પોતાના વજર અને કારભારીઓ સાથ ગયો. હયાં તે સઘળાંઓ એક શેતરંજ બીછાવી હતી તેપર બેઠા. એ શેતરંજ તમામ શીહા રંગનાં રેશમની બનાવી હતી અને તેનીપર શુનેરી કુલનાં છુટા પાડેલા હતા. એ-ઓની આસપાસ બેવાર તમામ ઘોડે સવારો શીર નમાવી ફરી ગયા. એ વખતે શરવે ઠંકાં-ણે ચુપાચુપ થઈ ગયું હતું. પણ જીઆરે તેઓ બીજે ફેરો ફરવા આવીઆ કે તે ગુંબજનાં

દરવાજા આગળ તેઓ ઉભા રહ્યા અને મોટે અવાજે બોલીઆ, “ઓ શાહાજાદા! હમારા નેકબખત રાજાનાં સપુત! શું આ શમશેહેરનાં તેજથી, અથવા જંગીઓનાં બળથી તારાપર વીટેલી મુશીબત હમે દુર કરી ન શકીએ? હમે તને શું તારો જીંદગી પાછી મેલવી આપવાને કદીબી પછાત પડ્યે? પણ શેહનશાહોનાં શેહ-નશાહા પરવરદગારે જે હોકમ કીધો તેને અ-જલના ફરેશત.એ માનીએ કરી તને ઉઠાવી લીધો—જેથી હમે નાચાર થઈ રહ્યા છીએ!”

એમ બોલી તેઓ ત્યાંથી ખીશતા થયા કે લાંબી શફદ દાહાડીવાળા એકશો બુજરગ મરદો જેઓ સઘળાં શીહા રંગના ખચરોપર સવાર થઈ આવ્યા હતા, તેમને દાખલ થવાનો રસતો આપ્યો. એ લોક હમેશાં ગુફામાં પડી રહી પોતાનો કાળ ગુજરતા હતા. અને કબુલી તે-ઓ આ વાજતી ગાજતી દુન્યામાં પોતાના દર-રશાણુ દખાડતા હતા નહીં શીવાએકે જીઆરે તેઓને પાહાદશાહી કુટુંબના કોઈ જનની મૈયત સાડ બોલાવામાં આવે ત્યારેજ તેઓ બાહાર નીકલતા હતા. એ દરેક દુરવેશી લોકનાં માથા-પર એક મોટી કેતાબ ઉઠાવી લેવામાં આવી હતી તેઓએ પેલા ગુંબજની આસપાસ ત્રણ મરતએ એકબી શબ્દ કાહડ્યા વગર ફેરો ખા-ધો. પછે તે દરવાજા આગળ સરવે જાણાં ઉભા રહી ગયા અને તેમાંથી એક જાણુ બોલીઆ, “ઓ શાહાજાદા તારે ઠકી હમે શું કરીયે! અગરજે એવું હોય કે બંદગી અને એબાદત થી તારો જીંદગી પાછી મેલતી હોય તો આ હમારી બુજરગ પેશાની જમીન સાથ ઘસી હમારી મારથાણા ગુજરીએ પણ ખલકનાં ખાવોદ ત હમારી કણેથી હમેશ મુધી છીનવી લીધો એટલે નાચાર છીએ!”

એ લોક હયાંથી ગયા કે પચાસ

નેજવાંન ખુબશુરત ઓરતો નીકળી આવી. એ સરવે જણીઓ એકેક શરૂ થઈ ઘાડાપર સવાર થઈ હતી.. તેઓનાં મોઢાપર ખુરખા કાંઈ હતો નહીં તેમનાં હાથમાં શુનાની ખનાવેલી તોપલી હતી જેમાં તમામ કીમતી હીરા માણક ભરેલાં હતા. તેણીઓ પણ પેલા ગુંબજ આગળ ત્રણ વખત ફેરા મારી બીજાઓ મીશાલે પેલી જગાપર આવી ઉભી રહી અને તેઓ માં જે ઘણીજ જવાન અને ખુબશુરત હતી તે નીચે મુજબ મીનતજરી કરી બોલી, “એક વખત રોશન ખુબશુરતી ધરાવનાર શાહાજાદા તને હમો હવે કેવી રીતે મોતના પંજમાંથી આજાદ કરી શકે? હમારી ખુબશુરતી જે કોઈ કરામત કરી તને પાછો શજવન કરે તો હમો તારી ફરમાબરદાર ગુલામડી થઈ રહેવાને કસમ લેજીએ પણ અફસોસ! તુંએ આ જેહાંનની ખુબશુરતીથી જો તદન ધરાઈ જઈ વધારે ખુબશુરત લોકમાં વાસ કીધો છે માટે હમારી આ કોસેસ તને કે હમોને કશાં ખપની થવાની નથી.”

એ જવાન અખલાઓનાં ગયા બાદ પાદશાહ પોતે પોતાનાં દરબારી અને ઉમરાવો સાથે કીરીયામાં મશગુલ થયો અને તે ધારની આસપાસ ત્રણ મરતબે ફેરો ફરયા પછે નીચે મુજબ કલાપીત કરતો ઉભો, “ઓ મારા સપુત બેટા મારી અશમનાં લાડકવાયા એરાગ શું મેં તને હવે ત્યારે શદ્દનો ખોહીયો છે.” એમ બોલતાં તેની અશમે જોયા વેહેતી નદીનું રૂપ લીધું અને તેનાં ગમીનાં આંજીએ જોયા તે કખરને ભીનવી નાખી. તેની કલાપીત અને ઈગીનીથી સરવે હાજર રહેલા દરબારીઓએ પોતાની અશમ આંજીથી તરબોર કરી એ અતી દુખ ભરેઆ દખાવ બંધ થયો કે ‘થાનનો દરવાજો બંધ કરવામાં આવ્યો

અને સરવે જણા શહેર તરફ પાછા ફરયા. બીજે દીને વળી પાછી પ્રારથનાં અને નીમાજ ચાલુ કીધી અને નીમાજીઓથી દરેક મશીદ અને દરઘાહ ભરાઈ ગઈ. કેટલીક જગાઓપર તો એજ મુજબ આઠ દીવશ શુધી એ નમાજ ચાલુ રાખવામાં આવી. નવમે દીવશે પાહાદશાહે ઠરાવ કીધો કે તેનાં ગુનેગાર અને કરપીન છોકરાઓને બેજાંન કરવા; કારણકે ખાદાદાદ પરનાં તેઓનાં જીલ્લે તેઓ તરફ લોકનો તીરશકાર અને કરોધ ઉશકેરીઓ હતો અને શરવે જણા તેઓને ઘટી શીક્ષાએ પુગેલા જોવાને ખરેખરાં ઈનતેજર હતા. તેમને બેજાન કરવાને સરવે તઈયારી કરવામાં આવી. ફાંસીના લાકડાં વતીક ઉભાં કીધાં; એવામાં એક ખલલ નડી; કારણકે તુરત ખખર મલી કે પડોશી રાજા જેઓએ હારનનાં રાજાપર ચહડાઈ કીધી હતી તેઓ પાછા ખમનાં લશકર અને જર સાથ એનાં રાજપર ચહડાઈ લેઈ આવેછે તથા તેઓ શહેરની નજદીક આવી પુગા એવી ખુબ વટીક ઉડી રહી; અલખતાં તેઓ લડાઈ કરવાની તઈયારી કરતા હતા એ હારનનાં લોકને જાણીતું હતું, તોબી તેઓ તેની દરકાર કરતા હતા નહીં પણ હવે તો ઉપલી એકાએક આવેલી ખખરથી શરવે જણા ઘણા ઘભરાતમાં પડયા અને બેવડી ગમગીની સાથે શાહાજાદા ખાદાદાદને યાદ કરવા લાગા, કારણકે એજ જરેમંદ બાજીનાં શાહાજાદાએ એજ મુદ્દઓ ઉપર આગળ જખરી રૂતે મેલવી હતી અને એવી શીકશત આપી હતી કે ઘણાં વરશો સુધી તેઓથી એ શહેર તરફ ચહડી આવવાને ખનીઝી હતું નહીં એથી લોક બોલતા કે “અફસોસ કયાં ગયો તે શાહાજાદા! જે જે જીવતો હોત તો આપણુ જે ઘભરાતમાં આજે આવી પડયા છીએ અને ફુશમન જે એકદમ ધસારો કરી આવેઓ છે

તેની આપણને જરાખી દરકાર રેહત નહીં.”
પણ રાજા પોતે લોકની માફક તદન હીંમત
હારી ગયો નહીં; તેણે ધમધાકાર લશકર જમાવ
કીધું તે અને દુશમન શેહરપર ચહડી આવે
તેની અગાઉ તેની શામે જવાને અને
લડાઈનો દસ્ત દેખાડવાને તેણે પોતાની ઇજ્જત
જાહેર કરી. જ્યારે ધસારો કરી આવતાં રાજા-
જીએ જાણ્યું કે જેની સામે તેઓ હુથીયાર
અજમાવા જાય છે તે તો શામે રણશુર
સાથ આવે છે ત્યારે તેઓએ આગલ વધવું
મોકલ કરી પોતાનું લશકર શમારવા અને
ગોઠવવા મંડ્યું. તેઓને તૈયારી કરતાં જોઈ
આ ગાજી પાહાદશાહે પણ પોતાનું લશ-
કર થોભાડી તેને જોઈતી ગોઠવણથી તઈયાર
કીધું. તેઓ હવે શાંમા શાંમા સફ ખેંચી
ઉઠ્યા અને નીશાંન મલતાં વારજ હલો લાવનારા
ઉપર એ બાહદુર શાહે હુમલો ચાલુ કરીધો.
તેનાં દુશમનો કાંઈ વગર જોમનાં નહીં હતા.
તેઓ પણ ઉશતવારીથી લડ્યા. બેઉ બાનુએ-
થી લોહીની નીખો ચાલુ થઈ અને તે રોજ-
ની રૂતે કોણની ચારી કરશે તે જાણવું ખચીત
શક ભરેલું થઈ પડ્યું. અંતે તો એવુંજ દે-
ખાયું કે ચહડી આવનારા દુશમનો પોતાનાં
લશકરની બોહોલી સંખ્યાને લીધે હારન-
નાં શાહપર ફાવી જશે અને તે પોતે પણ
ચીંતામાં આવી પડ્યો કે જે ઘડી જતી તેમાં
તે તેમનો બંધવો થઈ પડશે પણ એટલામાં તો
હુરથી એક ઘોડેસ્વાર લશકર ઘણી દાડથી આવતાં
દીસ્યું અને થોડાક વારમાં એ જોરપર ચહડે
લા લડવઈઓ આગળ આવી લાગું. આ
નવા લશકરથી બેઉ બાનુએ નવું લોહી આ-
વ્યું; તેમની હીંમત એકદમ વધી ગઈ. એ બેહુ
માંથી કોઈને જરાખી ખબર નહીં કે એ લશ-
કર કોણ અને ક્યાંથી આવ્યું હતું. પણ એ

લોકનો શક એકદમ દુર થઈ ગયો કારણકે તે-
ઓએ એકદમ પેલા દુશમનોનાં લશકર ઉપર
હલો ચલાવીઓ અને તેમનાં ઘણાંક આદમી-
ઓને ખુવાર કરી તેમની શરૂને વીખેરી નાખી
અને તેમનો હુમલાનો પકડી જેઓ હાથમાં
આવ્યા તેમને મારી ગરદાપેચ કરી નાખ્યા.

એ સઘળો ખતાવ હારનનો રાજા અજાણે-
ખી અને ધીઆંધળી જોતો હતો. તથા એ
નવા લશકરનાં દરેક શીપાઈની બાહાદુરીથી
વીશમય થતો હતો. કારણકે તેઓનાં આવી
પ્રગવાથીજ તેની એક વાર થતી હારે જીતનું
રૂપ લીધું. પણ એ સઘળાંઓ કરતાં તેમનાં
શરદારની ચાળાકી, બાહાદુરી અને લડવાની
કળા જોઈને તે તો ગોચા હેરત અને તેનાપર
ખુબરખાંનજ થઈ ગયો અને તેની હીંમતનાં
વખાંણ કરતો ઉભો. એ ભાથગશાલી શરદાર કોણ
હતો તેનું નામ જાણવાને તે ઇનતેજર થયો-
તે એટલો તો અધીરો થઈ ગયો કે એકદમ તે-
ની આગળ પોતાની એ ઈછા તરફ ક-
રવાને ગયો. પણ તેને પોતાનાં તરફ આવતો
જોઈ તે ઉભો રહ્યો અને જ્યારે તે છેક નજ-
દીક શનમુખ આવી ઉભો ત્યારે તેને જોતાંજ
ઓલખીઓ કે તે તો તેના બેટા ખોદાદાદ હતો.
આ જોઈ તેની અજાણેખી અને ખુશીનો શું
પાર હોય! તે તો હીલચાલ વગર ગોચા દે-
વાનાં જેવો થઈ તેની આગળ ઉભો પણ ખો-
દાદાદ તેને કહ્યું, “મુરખીજી તમે આટલી
અજાણેખી ખતાવો તેમાં અજાણેખ થવા જેવું
કાંઈ નથી. જે બેટાને તમે ખુવેલો જાણો છો તેને
તમે તમારી શનમુખ એકદમ ઉભેલો જુવો તે
તમે આટલી અચરતી તથા ખુશી ખતાવો
તો ખુદરતથીજ છે. જે ખારે હકતાલાએ
તમારા આ મુદ્દાઓ શાંમે એક વાર
કમર તંગ કરવાને નીરમાંણ કરીધો.”

ખચીત હું આ નેહાંનમાં કદી હુમાણાં હોતેજ નહીં.” રાજ પોકાર મારી બોલ્યો, “આ

ઉભો! અરેરે મેં તો તદન આશા છોડી હતી” એમ બોલી તેને વલગી પડ્યો.

દુશ્મનોનાં લશ્કર ઉપર હલા ચલાવીઆ. (સફે ૮૧૨.)

મારા બેટા! હું આ શું મારી નજરે જોઉંછ? |
તું ખરેખર તું નવો જનમ લઈ મારી આગળ

જ્યારે તેના ઉભરાઈ આવેલી ખુશાલીના
જુથો નરમ પડ્યો ત્યારે તે વળી બોલ્યો,

“વાહાલા બેટા મને સઘલી ખખર પડીછે. તારા ખીરાદરોએ તારેથી થયલા તેઓપરના હેશાનના બદલો કેવી રીતે વાલીઓએ તે એ જાણ્યુંછે; પણ ફીકર નહીં તારાપર ગુજરેલા શેહતમનો ખાર આવતી કાલે તેઓપર નીકલશે. ચાલો હવે આપણે મેહલ તરફ જઈએ. તારી માવતર જેને તારીપરની મુશીબતને લીધે ઘણા આંતુનો ભોગ આપવો પડીઓછે તે મારાં દુશમનપરની મારી ફતેહની ખુશાલી શાંભલવાને હોશ ભરી હોય, પણ જીઆરે તે તુંને પોતાનાં નજરથી જોશે તો તેની ખુશાલીનો શું પાર રહેશે, અને જીઆરે તે જાણશે કે મારી ફતેહનો સઘલો આધાર તુંથી હતો તો તે કેટલી મગન થશે !”

નમનતાઈ, સાથ જોદાદાદ પુછીઝી “શાહેબ, મને કેહેશો કે તે કીલાની સઘલી કેફીઅત તમોને કેમ માલમ પડી ? શું મારા ખીરાદરોમાંથી પોતાનાં કાંમનો પસતાવો થયો કે જોઈ તેઓએ તમારી આગલ સઘલો ખુલાશો કીધો ?” રાજાએ જવાબ દીધો, “નહીં બેટા, દરીઆખારની શાહાબદીએ એ સઘલી હકીકતથી હોમોને વાકેફ કીધાછે. તે હાલ આપણા મેહલમાં રહેછે. તે તારા ભાઈઓ સાંમેનો વાંક રજુ કરવાને અને દાદ ચાહાવાને આ તરફ આવીછે.” એ સાંભલી જોદાદાદનો હરખ વધી ગયો, કારણ કે તેણે જાણીઉકે તેની ભલી ખાયડી પાહાદશાહી મેહલમાં તેને મલવાને તૈયાર ઉભીછે, તેથી ખુશાલી ભરેલા દીલથી બોલી ઉઠ્યો, “શાહેબ તારે જલદી ચાલો, મારી માતા વાત જોતી હશે, તેણીની આંતુથી ભીની થઈ રહેલી ચશમ શુકવવાને મારે જલદી જવું જોઈએ, તેમજ મારી વાહાલી શાહાબદીને માટે પણ.”

એ મુજબ સઘલા રશાલા શહીત તેઓ શહેરમાં દાખલ થયા લોકોએ મોટા હરખ સાથે તે-

મને વધાવી લીધા કારણકે તેઓ દુશમનોપર ફતેહ મેલવી પાછા ફરીઆ હતા, એટલુંજ નહીં પણ જાહેર પરાયતનાંથી એ પાહાદશાનું તેઓએ જુગ જુગ જીવવાનું પરવરદગાર પાશે માંગી લીધું. મેહલમાં જતાંને વાર તેમને ખીરાજ અને શાહાબદી જેઓ વાત જોતાં ઉભાં હતા તેઓ મલીઆ. અલખતાં તેઓ તો ફક્ત પાહાદશાનાં દીદાર ફરી જોવાની ઉલતમાંજ ઉભાં હતાં.

પણ જીઆરે તેમની નજર શાહાબદા જોદાદાદપર પડી ત્યારે તેમનાં જીગરમાં જે ખુશાલી અને હરખ ઉભરી નીકલીઓ તેનું વરણન કેમ થાય. હમાણા જે આંતુની ધાર તેમની ચશમનાં કુવારામાંથી છુટવા માડી તે આગલી ગમગીનીનાં શીફા કતરા કરતાં જુદીજ કીશમની હતી. એ ખુશાલીનાં આંતુ હતાં. એ ભેત હરખ દરસાવતી હતી. અને એ ખુશાલી એક માતાને પોતાનાં વાહાલા ફરજંદનાં ગુમ થયેલાં દીદાર પાછા જોવા થકી ખરપા થઈ હતી. પોતાના વાહાજાંઓને મલીઆ ભેટયા તથા હરખનાં આંતુના વરસાદથી જીગરની સપાતી તર કીધા પછે જોદાદાદ પોતે કેહેવી રીતે છુટક પાંખીઓ અને કેવા મોજેજથી તે તેમને પાછો આવી મલીઓ તેની વીગત કહી સાંભળવી.

તેણે કહ્યું કે એક ખુરજીગર એક ખચરપર બેસી પેલા તમજુ આગલથી જતો હતો તેણે તેને જીઆરે બેભાંન હાલતમાં અને લોહી લુવાંન થયેલો જોયો ત્યારે દયા આંણી તેણે પોતાનાં ખચરપર તેને ખાંધી પોતાને ઘર લઈ ગયો, તેને થયેલા તમામ ઘા શાફ કરી તેણે કોઈ જાતનો પાલો તેનાંપર ખાંધીઓ જોઈ તે થોડા દીવશમાં તદન સાહાજે થઈ ગયો. એ વીગત જાણાવી તે બોલીઓ “અને જીઆરે પોતાને તદન સારી હાલતમાં જોયો ત્યારે એ

ખુરજીગરનો આભાર માનીઓ તમારી કણે
જેઓ જહુવેરાત અને હીરા હતા તે આપી દીધા.
એ પછે હું હેરાંન શેહર તરફ આવ્યો. માર-
ગમાં ચાલતાં મને ખબર મલી કે પડોશી રા-
જાઓ એ શેહરનાં માલીક અને તેનીપરજા
સાંમે ચહુડાઈ કરી ગયાછે તેથી તુરતને તુરત
મે આસપાસનાં ગાંમડાનાં લોકને ઉશકેરીઓ
અને હું પોતે કોણ હોના તે જાહેર કીધું. મારી
માંગણીને સરવે જણે ટેકો આપીઓ અને ઘ-
ણાક જુવાનીઓએ હથીઆરખંધ કરી તેમની
શરદારી લઈ હું આ તરફ નીકલી આવીઓ,
અને જે વખતે બેઠ લશકરો એકકને બાજુ
પડીઓ તે વખતે મારું લશકરખી આવી પુગું.”

એ બીનાંથી જાણીતા થઈ પાહાદશાહે
હજારો હજાર શુખરાનાં કીધા અને બોલીઓ
“જાદાતાલાએ જાદાદાદને સલામત મોકલીઓ
માટે તેનો ઉપકાર માનવાને બેગા થઈએ, તેમજ
જે દગલબાજોએ એને મારી નાંખવાની તજ-
વીજ કીધી તેમને ઘટ્ટી શીક્ષાએ પુગાડીએ,
કારણ કે જો તેમનાં હાથપર એ મારીઓ ગયો
હોતો આપણ આજે સલામત હયાં હોત નહીં.”
એ શખુનો શાંભળતાંજ આપણો શખી દબેર
શાજદા બોલી ઉઠ્યો, “સાહેબ, અગરજો એ
લોક દગલબાજ અને કરૂર જણાયા છે તોપણ
તેઓ તમારાજ પુત્ર અને લોહીનાં છે તે વી-
ચારમાં લેવો; વલી એઓ મારા ભાઈ કેવાએ,
માટે એમનો ગુનાંહ તમારે દરગુજર કરવો એ-

ટલું હું તમારી કણે માંગી લઉંછ.” કેવાં શખી
દીલનો શાહાજદા! એ તેનાં બોલોથી તેનાં
બાપનાં આંખમાં આંસુ આવી ગયાં, તેણે તુરત
લોકને બેગા કીધા અને તેમની શનમુખ જાદા-
દાદની તારીફ કરી તેનેજ પોતાનો વારેશ દેરાવી-
ઓ, અને પોતાનાં પેલા ઘાટકી બેટાઓ જે
ખંદમાં પડેલા હતા તેમને બેદી શુધાં બોલાવી
મંગાવીઓ, તેમની બેદી જાદાદાદ તુરત કહ-
ડાવી નાંખી અને દીલોનાંણીથી તેમને બગલ-
ગીરી કરી પોતાનું વાહાલ દખાડીઠિ. આ વ-
રતાણુકથી બેગા થયેલા તમામ લોક ખુશી થઈ
ગયા અને તેની તારીફ કરવા મંડી ગયા. પેલા
હકીમ જેણે દરોઆબારની શાહાજદાને મદદ
આપી હતી તેને પણ નવાજ નાંખીઓ.

એ વાત શેહરાજદાએ એવીતો છતાં અને
ઢપે સુલતાંન આગલ કરી શંભલાવી કે તે દુશ્મણ
ખુશી થઈ ગયો અને જીઆરે તેણીએ કહયું કે,
“આગલી વાતથી તમે નાંમદારનાં દીલમાં ગ-
મી અને ખુશાલીના જુશાઓ જે ઉભરાઈ ની-
કલીઓછ તે શાંત કરવાને અને રમુજ ઉપજા-
વાને વાસતે “હુંગાએલો જાગી ઉઠ્યો” એ નાંમ-
ની વારતા તમે આગલ વરણવવાને મારું દીલ
થાએછે માટે જો તમે તે સમજવાની ખાહેશ
રાખતા હોતો હું કેહેવાને ખુશીછું.” વખત થઈ
જવા ઉપરથી બીજા દાહાડાપર એ વાત સુલતાની
રાખી જે નીચે મુજબ હતી.

ઓ-

અબુહુશન ; અથવા હુંગાએલો જાગી ઊઠ્યો.

ખલીફે હરૂન અલ રશીદનાં અમલમાં બગદાદ શહેરમાં એક ઘણાજ તવંગર શોદાગર રહેતો હતો. તે એક અઘાર ઉમરની આરતને પરણ્યા; જેથી ફક્ત તેને એકજ છોકરો પેદા થયો. તેનું નામ તેણે અબુહુશન કરીને આપીઉ; તેણે તેને કેલવણી ઘણી શંભાળથી આપી. જ્યારે એ છોકરો ત્રીશ વરશની વયે પુગયો ત્યારે એ શોદાગર કબરવાસી થયો આથી તેની સઘલી દાલત અને મીલકતનો વારશો અને અખતીઆર આપણા અબુહુશનને મળીઆ. એ દાલત તે ઊલથી નાર બાપે ઘણી કરકશર અને ધંધા પાછલ પુશકલ મેનત કરીને મેલવી હતી. આ છોકરાનાં વીચારો તેનાં બાપ કરતાં જુદાજ હતા; એટલે તેણે પોતાને મલેલી દાલતનો ઉપયોગ જુદીજ રીતે કરવાને પશંદ

કીધું. એના બાપતેને જરૂર ઉપરાંત વધુ ખરચ સારું કાંઈ આપતો હતો નહીં તેથી તેની સાથના

DUMONT

ધણાજ તવંગર શોદાગર રહેતો હતો. (મફ ૮૧૬.)

છોકરાઆ જેઆ મોજમજ ભોગવવામાં અને લખલુટ ખરચ કરવામાં કાંઈ પાછુ જતા હતા નહીં તેમની એને ઘણા અદખાઈ લાગતી હતી, અને તે લોભ પુરો પાડવાનો પોતાનો વખત જોઈ તેણે પોતાની દાલતનાં પરમાણુ મુજબ તેવો ખરચ રાખવાનું મન કીધું, એ કારણ થકી તેણે પોતાની દાલતનાં બે ભાગ કીધા. પોતાની અરધી દાલતમાંથી સઘલી સ્થાવર મીલકત જગા વગેરે ખરીદ કીધી, તેની આ વક પણ એટલી હતી કે

તે વડેજ ઘણી સારી રીતે જીવેગી ગુજરી શકાએ. એ આવક વીશે એવો ઠરાવ કીધો કે તેને કબુ હાથ

લગાડવો નહોં. અને બીજા ભાગ જે સઘલી રા-
કડ પુછ હતી તેના ઉપયોગ ઉડાઉપણમાં રહી
પોતાની આગલી ખતંગીના ખંગવાલવામાં ખરચ-
વો એમ નકી કીધું. એ વીચાર ધીઆનમાં લઈ
તેણે પોતાની ઉમર અને હાલતનાં જીવાન રાખ-
શાની દાસતી માડી. એ ગોઠીઆઓનાં મનમાં
બીજી કાંઈજ નહોં પણ પોતાનો વખત કેવી સારી
રીતે અને મનપશંદ પડતી રીતે ગુજરવો એજ
હતું. દરરોજ અબુહસનનાં ખરચે ખાંગા પીણાં
અને રાગ રંગ ચાલતા હતા. જીભને ગમતા પક-
વાનો પાછલ ખરચતી કશી મનાઈ હતી નહોં.
શરાબ અને શરખતની કીમત તરફનેગા રાખવામા
આવી નહોં, અને ગાયણનાં રંગ ઉડાવામાં મધુર
શરોદવાલી રામશગરો અને ગાયણનાં ઉશતાદ મ-
રદાનાં શુસવરોથી પોતાનું દીવાનખાણું ગજ-
વાને જે દાલતની રેલ ચાલતી હતી તેને અઠ-
કાવાને કાંઈ જરૂર નોઈ નહોં. મજામાં મહુશત
થયળાં આ જીવાનીઆઓ પોતાની મોજ એ-
થીબી બુલંદીએ ચહડેલી જોવાને ઈછતા હતા,
જે કીજ તેઓ આગલ ઘણી કીમતે બોલાવેલી
પરીસમાં નાજનીનો નાચતી હતી, આવી મોજ
દરરોજ ચાલું હતી પણ અબુહશનની દાલત-
એક વરશથી વધુ વખત એ મોજને ટેકો આપી
શકી નહોં. કારણકે તેણે એજ બાખતપર ખર-
ચવા કાહાડેલી મોટી દાલતનો છેડો તેજ વર-
સનાં છેડા શાય આવી રહ્યો. જ્યારે તેનાંથી
ખરચ પુરો થઈ નહોં શક્યો અને મોજ મજા
બંધ પડી ત્યારે તેનાં જાણી ગણાતા દાસતો તેને
છોડી શલાંમ કરી ગયા. તે જે રસતામાં તેમને
મલે તો તેઓ તેને ગોયા બોલખતાજ ન હોએ
તેમ અખાડા કરી જતા! અગરજે એતેકાકથી તે
તેમને મલી જતો અને ઉભા રહેવા કહેતો તો
કાંઈબી જાતનું બાહાનું બતાવી ત્યાંથી રખશુદ
લેતા!

અબુહશનને એકતો પોતાની દાલત ગઈ તેનું
કુખ હતું તેમાં પોતાનાં દાસતોની ઉપલી ચા-
લથી તો તેને ઘણું લાગું, તે ઘણાજ વીચાર
અને ગમગીનીમાં ફરતો હતો; એક દીવશે
તે ગમગીન ચેહેરાથી ખીજવાત દરસાવતો
પોતાની માનાં આરડામાં ગયો. આવી હાલ-
તમાં પોતાનાં પુત્રને જોઈ તેણીએ પુછીઉ,
“કેમ બેઠા શુંછે—આજ તું આટલો બદલાઈ કેમ
ગયોછ? આટલો બધો નખાઈ જઈ ધીકાર અને
વસવસાથી ફીકો કેમ થયોછ? અગરજે તારી
સઘલી દાલત એકવાર જતી રહે તોબી તું આ-
ટલો ફરવાઈ ગયલો દીશે નહોં. મને ખબર છે
કે તું કેટલુંક થયું ઘણાજ લખલુત ખરચ અને
ઉદાઉપણે રહેતો હતો, અને મને આણુંમાંન
જાએછ કે તુંએ તારી તે સઘલી દાલત ખરચી
નાંખી હશે; પણ તોબી હજુર તારી મીલકત
એમની એમછે. મે તને તારા ઉદાઉપણાથી હા-
થ ઉઠાવાને સમજવીઓ નહોં તેનું કારણ એજ
કે તુંએ આગમચથી દાહાપણ વાપડી તારી દા-
લતના બે ભાગ કરી એક ભાગ કાએમ રાખી
બાકીનો ઉડાવી દીધો. તેથી તને હું કહુંછકે
તને આટલો બધો બલાપો, અને ગમગીની ક-
રવી શાને વાસતે જોઈએ?”

આથી તેનાં દીલમાં લાગું અને રડી પડ્યો,
તે બોલીઓ, “અરે મા હું હવે શમજીઓ કે
દલીદરતા કેવી નહોં શહણ થાએ એવીઝે. જે
અસ્ત પાંમતો મુરજ રોશનીને ખુચી લેછંરે.”
દલીદરતા માંણસની ખુશાલીને ખુચી લેછે, આ-
પણી પડતી આગલ તે આપણને જેમ ગુમ-
રાહા બનાવેછે તેમજ પડતી પાછલ આપણા
એક બીજાથી મો છુપાવાને અને રાત દીન
આજીવ વરસાવવાને તે ગોયા તજવીજ કરેછે.
તુકમાં એક વીપતીમાં પડેલાં આદમી ઉપર તેના
જાણી જેવા દીશતા દાસતો અને સઘાવાહાલાંઓ

એક પારકા તરીકે નજર નાંખે. મા તને ખબર છે કે મેં મારા મીત્રોને એક વરસ શુધી કેવી રીતે ચાહ્યાં, તેમને ખવાડવા પીવાડવા પાછલ મેં મારી સઘલી દાલત ધુલ કીધી, પણ છ-આરે હવે તેઓએ જોયું કે હું લુખો થઈ ગયો ત્યારે તેઓ બેશરમ થઈ મને છોડી જતા રહ્યા. હું ખોદાનો કેટલો ઉપકારી છું કે મને મારી મીલકત શંખધી મેં કીધેલા ઠેરાવ ઉપર મને મુશ્તકીમ રાખીઓ, અને તે મારી દાલત બાકી રહી. હવે મારી એ બાકી રહેલી દાલતનો કેવી રીતે ઉપયોગ કરવો તે હું શમજું છું, પણ એ પહેલા હજાર હું તે મારા કહેવાતા દાસ્તોને કશાતીપર મુકી જાઉં, અને જોઉં કે હજાર તેઓ કેટલી બે મરવતાઈ દેખાડે. એકક પછે હું દરેકને ઘર જાઉં, અને તેમને જણાઉં કે તેમને ખાતર હું કેટલો ખુવાર થયો, અને મારો છુટક થાએ તે ખાતર તેઓ કણે કાંઈખી પધશાની રકમ માંગું, અને જોઉં કે તેઓનાં દીલમાં મરવતના આબનો શહેજખી બીનાંસ છેકે નહીં.”

તેની મા બોલી, “બેટા અબુહોશન તને આ તારા વીચારથી પાછો ફરવવાનાં કોઈખી હેતુ વગર તને હું પહેલાથીજ કહું છું કે તું તારી આશામા ઠગારો. મારું તું માનતો હોએતો સમજ કે તારી મીલકત શીવાએ કોઈ તને મદદ કરવાનું નથી. હું જોઉં કે તું ને મારું બોલવું કાંઈ લાગતું નથી પણ તુને જણાશે કે જે દીલથી મેં શખસો દાસતને નાંમે બોલ્યાએ છ તેઓ કાંમ પડવેજ કેવા છે તે જણાઈ આવે છે; અને ખોદા પાસે એટલુંજ માગી લઉં છું કે તું હું ધારૂ તેવીજ રીતે એ મતલબી દાસ્તો પોતાની ખરી ચાલ દેખાડી ખાત્રી કરી આપે”

“મા તું કહે છે તે સઘલું ખરું છે, મારા ધીઆ-

નમાં તે ઉતરે છે, પણ મને જે શાથ લાગતું વલગતું છે તે સંખધી ખરી બીનાં જાણવાને અને મારી ખાત્રી કરવાને મેં ધારવેલો ઉપાય વધારે મને જરૂરનો દીશે છે, કારણકે તેમ થવાથી મને અનુભવ મલશે કે નગું નાપાણુ અને નીચ દો-આનત કેટલી હદ શુધી તેઓ દેખાડે.”

હવે તે પોતાનાં મીત્રો પાસે ગયો, અને તેમની આગલ પોતાની હાલત જણાવી તેમની મદદની તેને કેટલી ગરજ હતી તે કહી. જે પધશા તેઓ તેને ધીરે તેનું લખત કરી આપવાને તેણે કબુલ કીધું અને તેમનાં પધશા પાછા આપવાને તેઓ માંગે તેવી કબુલાત આપવાને કહ્યું, વલી તેમને જણાવાને તે ચુક્યો નહીં તેની આવી હાલત જે થઈ પડી તે તેણે તેમને ખાતર જે ખરચ કીધો તેને લીધે હતી. વલી તેણે તેમને લાલચ વતીક દેખાડી કે જેવું તેનું કાંમ સઘલું હાર પડશે કે આગલ માફકજ તેમની શાથ તે મોજમજમાં ગુતારો, કારણ કે આ ગરજ તેને થોડા વખતને સારુંજ હતી. આ તેની સઘલી સમજવત રદ ગઈ. એકાદ દાસ-તખી પીગલીઓ નહીં, એટલુંજ નહીં પણ કેટલાકોએ તો તેને છડે એક મોહોડાંપર કહ્યું કે તેઓ તેને મુદલ બોલખતાજ નથી !

તે ઘણાજ ખીજવાત અને ધીકાર શાથ પોતાને ઘર પાછો ફરીઓ, અને પોતાની મા આગલ જઈ બોલીઓ, “અરે, મા તુંએ કહ્યું તેજ ખરું છે. એમાંના કોઈનેખી મેં મારો મીત્ર જોયો નહીં પણ દરેકને લુખો, દગલખાજ અને બે મરવત આદમી તરીકે પીછાનીઓ. મારી દાસ-તીને તેઓ કદી લાએક થનાર નથી, આજથી તે લોકને હું ધીકારી કાઢાડું અને વચન આપું છું કે ફરીથી હું તેમનું મોહોડુંખી નહીં જોઈશ,” એ પછે તે ઘણી સંભાલ અને જોઈતી કરકસરથી

રહેવા લાગો અને મનપ્રુત શોગંદ ખાધા કે કોઈ કાલેખી તે જીવતો હોય ત્યાંશુધી કોઈ બગદાદનાં રહેવાશીને ખાણાપર જમવા તેડવો નહીં. અને જે ખુણામાં એક મોટી પેટી મુકી તેણે પોતાની મીલકતનું ભાડું એકકું કીધું હતું તે બાહાર ખેંચી કાઢાડી, પોતાનાં આરડામાં મુકી અને ઠેરાવ કીધો કે બગદાદનાં વતની શીવાએ બગદાદ શહેરમાં આવતા પરદેશીમાનો એક, જે તેની સાથે એક રાત જમી શહવાર પડતાં જતો રહેવાની કબુલાત આપે તેનેજ રાજે સાથે જમાડવો.

આ ઠેરાવ પરમાંણે દરરોજ શહવાર પડતાં જેખી અગતનું કાંમકાજ હોય તે કરી રાખતો અને શાહાંજ પડતાંજ બગદાદના પુલ આગલ જઈ બેસતો અને જે પરદેશી નમીને ચાલી જતાં તેની નજરે પડતો તેને બોલાવી પોતાની શરત અને ઠેરાવ તેને કહેતો, અને પોતાને ત્યાં રાતે જમવાનું તેમજ શહવાર શુધી રહેવાનું યજન કરતો; પછે તેને પોતાને ઘર લઈ જતો જે ખાવા પીવાનું કરતો તે ઘણું ઊંચી કીશમનું નહીં પણ શાધારણ વેહેવાઈ અને ભરપેતે હતું, તથા શરાબ પણ ચાલું કીશમને હોતો. જે આખો રાત જવાબ દે એટલો રાખતો હતો. એ નવા આવતા પરોણાની સાથે કાંઈખી ઘરબાર અને રાજદવારી વાતચીત કરવાને બદલે ખીજ મન પશંદ હંધતહીની વાતો કરતો હતો. પોતે જાતે ખુશ અને હશમુખાં મીજનજનો હતો તથા દરેક બાબદમાં ઘટ્ટી અને જોઈતી કાબેલીઅતથી વાકેફ હતો તેથી ગમે એવા શોકાતુર આદમીનેખી હશાવી મોકલતો હતો, જેખી પરોણા સહવારનાં પોહારમા રખશુદ લઈ જતો તેને તે નીચે મુજબ શખુનો બોલતો, “ખોદા તમારેથી કોઈખી જાતની ગમગીની દુર કરો, જ્યાંખી જાએ ત્યાં ખુશ ખુશાલ રહો; મે ત-

મેને યજન કરતી વેલાએજ મારા ઠેરાવથી વાકેફ કીધાછ અને તમેને જતી વેલા જો હું કહું કે તમે કહી મારી સાથે હયાં અથવા કેઠેખી જમતા અથવા શરાબ પીતા નાં તો તેથી તમે તમારા દીલમાં માફ લાવતા ના, કારણકે એમ કરવાનું ખાશ કારણ મનેછે; હવે તમે શુખે શીધારો.”

અધુહશન પોતાનાં ઠેરાવ મુજબ બરાબર ચાલતો હતો, અને જે પરદેશી તેની સાથે જમી ગયલો તેને પાછો મલતો તો જાણે તેને તે બોલખતોજ નહીં હોય તેમ ચાલી જતો. એ મુજબ તે ઘણા લાંમખા વખત શુધી ચાલીઓ. એક દીવશે તે પોતાના રાખેતા મુજબ શહેરમાં દાખલ થવાનાં પુલ આગલ બેઠો હતો. શાંજનો વખત થવા આગીઓ હતો. એવામાં તદન છુપા લેખાશમાં ખલીફ હારન અલરેશીદ તે રશતે પસાર થયો, તેણે એવી રીતે વેશ બદલી નાંખીઓ હતો કે તેને બોલખી કાઢાડવો તદન કઠણ હતું. હવે જોકે એ હાકેમ પોતાના વજર ઉમરાવો અને કાજ કોતવાલો જાને પોતાના રાજની શાંબાલ કીજે રોકેલા હતા અને, તેઓ તરફથી તે સઘલા ખેર આફીઅત પુછી વાકેફ થતો હતો તોપણ પોતાની પરજ કેવી હાલતમાંછે તે તપાસવાને જાતે જુદે જુદે વેશે, વખતે અને જગાએ ફરતો હતો. આ વેલા તેણે મોશલનાં શોદાગરનો ઠેધારણ કીધો હતો. એની પાછલ એક જખરે ખાવનો શીહા ચાંમડીને ગુલાંમ ચાલતો હતો. અલખતાં ખલીફ આ વેશમાં ઘણા આબરુદાર રખશ હોય તેવો જણાતો હતો તેથી અધુહશન તેને એક સોદાગર સમજી તેની આગલ ગયો અને મહલાજથી તેને શલાંમ કરી બોલીઓ, “સાદેખ તમેને અતરે પધારેલા જોઈ

હું તમને મુબારકબાદી આપું છું, અને તમારી કણે એટલું માગી લેઉં કે તમોએ મેહરબાંણી કરી આજની રાત મારો સાથ જમવું અને રાત મારા ઘરમાં જ વીશામો લઈ શહવારે પધારવું.” પછે પોતે કેવી શરતે દરેક નવા પરદેશીને જમવા તેડતો હતો તે કહી તે શરત મુજબ ચાલવાને તેને પણ એલતેમાશ કીધી. ખલીફને આ ચાલથી ઘણું આચંબા જેવું લાગું, અને અબુહશનને આ રીત પકડવાનું કારણ જાણવા સાફ તેણે તેનું ચમનતર કબુલ કીધું. હવે અબુહશનને તેને પોતાને ઘર તેડી જવાનું જ બાકી રહ્યું હતું.

અબુહશનને તો મુદ્દલ બખર નહીં જ હતી કે જે ધણીને તે પોતાને

ઘર લઈ આવીએ તે બગદાદ સેહેરના મુરબી પોતે હતા, તેથી તેને પોતાના બરોબરીએ

ગી બીજાઓ માફ તેનીબી પરોણાઘત કીધી,

પોતાના દીવાનખાણામાં લઈ ગયો અને આખરે આપી એક શુંદર કોચ ઉપર બેસાડ્યો. ખાણું તૈયાર થયું. શુક્રો બીછાવીએ, અને અબુની મા જે બખરચીખાણામાં તકેદારી રાખતી હતી તેણે ત્રણ વાણી શુપરાપર મુકવા મોકલી, વાંણી ઘણી શાદી હતી લેકીન તે પકાવામાં તારીફ હતી.

હું તમને મુબારકબાદી આપું છું. (સફ ૮૨૦)

એક જણાએ બેસી પોતાની લુખ પરમાંણે ખાધું, અને શેહરનાં રવઈયા મુજબ ખાતાં ખાતાં તેઓ એક શખ્તબી બાલીઆ નહીં. જમી રહ્યા કે ખલીફનાં ગુલાંમે આવી તેમનાં હાથ ધોવાડ્યા. અબુની મા એ શુક્રો શાફ કરી મોહોડું સમારવાને મખવાશ તેમજ જાત જાતનાં ફલ અને મેવો લાવી મુક્યા એટલામાં તો રાત ચહડવા માંડી અને શીહા થવા લાગું કે તુરત મોમખતી સલગાવી રોશની કીધી અને અબુએ

પોતાની મા ને પેલા ગુલાંમની મેમાનદારી કરવા ફરમાવી શરાબની શીરોહી ધરી બાલીઆ, “સાહેબ, તમોને રોશન તો હશે કે મરગો કદી મરગીને બાલાવીઆ વીનાં પેહેલાં ખાતો નથી; અને હું

તમોને મારો દાખલો પકડવાને અરજ કરું છું. તમારા મનમાં તમો શરાબ વીશે શું ધારતા હશે તે હું જાણતો નથી; પણ મને પુછોતો માફ તો એવું મતછે કે જે શખ્ત શરાબ ચાહાતો નહીં હોયતે કાંઈ દાહાપણુ કરતો નથી, અને જે શખ્તો શુશત દલગીરીમાં દાહાપણુ શમજતા હોએ તેમને તેમના મારગે રહેવા દઈ આપણે આપણી મજબાબગીએ કે જે મજબૂત શરાબની ભરપુર જાંમથીજ મલી શકે.”

અબુહશનને પીતો જોઈ ખલીફ પોતાને શાફ

મુકેલી નામ ઉઠાવી કહ્યું. “હું તમને એક ઇમાનદાર આદમી તરીકે જાણું, તમારો ખુશ મીનજ મને ઘણો પસંદ છે; અને તમને અરજ કરું છું તમને મારી જમણી ભરશો.” અપ્પ હેશન તુરત પોતાની જામના શરાબ પી ગયો અને ખલીફની નામ ભરી બોલીઓ, “લેઓ સાહેબ, આ શરાબ તમે આપી જુઓ. એ મારી ખાત્રીના છે.” ખલીફ હશીને બોલીઓ, “એ શક મને એમજ કેવામાં આવીઉં છું અને શકથી શરસ શું છે તે સોધી કાઢાડતા તમને આવડે છે.” એમ કહી તેણે પીવા માડ્યું. જે અરશામાં અપ્પ બોલી ઉઠ્યો. “જે કોઈની તમારા મોઢો તરફ નેગા કરે તેને તુરત જણાયા વગર રહે નહીં કે તમેએ દુનીઆમાં શારી

રીતે જોઈએ, અને હંદગી કેમ સારી રીતે ગુજરે તેની આવડ તમને છે.” પછે એક અરેબી કવેત બોલીઓ, “મારું ઘર તમને

પોતાનાં મંડલ વચ્ચે જોતાં ફેવી પોતાની ખુશાલી જાહેર કરે અને પોતાને શુખ થયલું વીચારે, અને તમારા પગપર પડી તે બોલે કે, તમે જેવા ગુણવંતા આદમીનાં મેલાપથી અને ગૃથને છાને એવા નરમાસનાં શીંગાર પામેલા નરની દાસતીથી મને માન મલેલું જોઈ હું કેહેવું ખુશાલ થયું છું.”

ખલીફને દાલતપા બહુ ભાવતા હતા, તેથી હશનનાં આ બોલવાથી તેને ઘણી રમુજ મલી અને તાલમેલ કરી વધારે ને વધારે સરાબ પાતો ગયો કે તેની લેહરમાં તે હશનથી કાંઈ વધુ ખુલાસો મેલવી શકે, તેણે તેનું નામ પુછી લીધું, તેનું કામકાજ પુછ્યું અને તે ફેવી પર-

કારે હંદગી ગુજરે તેથી વાકેફ થયો. સઘલા શવાલોનાં જવાબમાં હશને કહ્યું, “સાહેબ મારું નામ અપ્પહશન છે, મારો બાપ બગદાદ સેહેરનો એક સોદાગર હતો તે મરણ પાંખીઓએ તેને, કે ઘણાજ દાલતમંદ તો નહીં હતો તોખી તે શુખચેતથી રહેતો હતો. હજારે તે મરી ગયો ત્યારે મારે માટે એટલી પુંછ મુકી ગયો કે મને ઝાઝા ધંધાની જરૂર રહી નહીં, પણ તે મને આપવા લેવામાં ઘણાં કઠણ હાથનો હતો. અને હજારે તે શ્વરગવાસી થયાં ત્યારે મે આગલ ખમેલી ખતંગીના પુરેપુરો બદલો મેલવી મોજ મળતો રશ આખવાનો ઠેરાવ કીધો, તો- પણ ખીજ જુવાનીઓએ એવી વેલા જે રસતો

લે છે તેમ ન લેતાં મે મારા ઠેરાવમાં દાહ- પણ વાપડી. કારણે ખીજઓ દાલત મલતાં આગલ પાછ- લેના વીચાર કરત- નથી અને છેક દલી- કરતા તમે ચુરાઈ જાએ ત્યાં શુધી બેલાં રહી

આ શરાબ તમે આપી જુઓ. (મકે ૮૨૧.)

પોતાની દાલત ગુમાવે છે. એવી કોઈ મુશીખતથી અલગ રહેવાનાં હેતુથી મે મને મલેલી દાલતનાં બે ભાગ કીધા; એક ભાગમાં તમામ મીલકત અને જગીર રાખી અને ખીજ ભાગમાં રોકડા પદશા રાખ્યા, અને ઠેરાવ કીધો કે જગીર અને મીલકતની જે ઉપજ આવે તેને કપ્પુ હાથ ની લગાડવો નહીં. એ પછે મારી જેવી ઉમરનાં જવાનીઓ શાય દાસતી માંડી, અને તેઓ શાય મોજમજમાં ચકચુર બની રહ્યો. પણ એ ઘણા દીવસ ચાલ્યું નહીં, કારણ કે વરસ પૂર થતાં તો મારી તીજરીનું તલીઉ આવીઉ, એવું જાણતાંજ મારી શાય શુદ્રાપર હાથ મારનારા અને મારી દાલતપર મોજ ભોગવનારા

મારા મીત્રો મારીથી દુર થતાં ગયા. એ છતાં પણ તેઓ કેટલાં વફાદાર મીત્રો હતા તે જાણવાને મેં દરેક જણ કહ્યું જઈ મારી હાલત જણાવી તેમની મદદ માંગી, પણ એ નાંણી દાશતોમાંથી એકાદબી મદદ તો થું પણ દી-લાશાનાં શખુન વટીક કેહેવાની બખીલાઈ બતાવી. એવું જોઈ મેં તેમની મીત્રાચારીપર શદ્દાને છોકો માર્યો, અને સેવટે એવા ઠેરાવપર આવી એા કે ને આવક મારી ચાલુ છે તેનાં પરમાણુ પરમાણુજ મારો ખરચ રાખવો, અને આ સે-હેરમાં દરરોજ પરદેશી આવનારાઓમાં ને પે-હેલો આવે તેને તમોને ને શરત કહી તે શરતે મારે ત્યાં મેમાંન દાખલ એકજ રાત લઈ જવો તથા જમાવવો. હવે બીજી વીગતનો તમે પોતે આગ્રહવ મેલવીઓએ તે કેહવાને હું જરૂર જોતો નથી, તોખી આટલું તો મારે કબુલ કરવું જોઈએ કે તમે જેવા એક સોદાગર પરદેશી શાથ મને પીછાંન થવાથી હું ખરેખરો મગન થયો છું અને હું પોતાને ખરો ભાયગશાલી શમજું છું.”

આ વારતા શાંભલી ખલીફ ઘણો ખુશ થઈ ગયો અને બોલીઓ કે “સાહેબ તમે જે ઠેરાવ પર આવીઓ તે વીશે હું જેટલી તારીફ કરું તેટલી થોડી છે. એ રીત પકડવામાં તમે ખરૂં દાહાપણ બતાવીઉંછે, કારણ કે તમારી ઉમરનાં જવાન સખસોથી ને બનવું ઘણું મુશકેલ તે બનાવી શક્યાછો, અને મકમપણે તમે કી-ધેલા ઠેરાવને વલગી રહી તે મુજબ અમલ કરોછો એ તમારી મનની મજબુતાઈ વીશે ખચીત તારીફ ભરેઓ વીચાર બેસાડોછે. ને રસ-તેથી તમે પાછા ફરીઓછો તે રસતો ખરેખર તમોને સતીઆનાસીના ડશંમણા દહરાંમાં ઝોકા-વાનો હતો તે છોડી દઈ તમારી રોકડ પુછના નાશ થયલો જોઈ તમે વેલાસાર ચેટવણી લીધી

તથા બાકી રહેલી પુછ સાચવી રાખી તમારી પાછલની હાલત શંભાલી લીધી એ સરવેની જેટલી તારીફ કરીએ એટલી થોડી છે. ખરેખર બેખબર જુવાનીઓએને લાગેકે કે તમારી ચાલ શીખી તેપર અમલ કરે. વલી તમોએ બીજા પોતાને એક મોટો ફાયદાએ કીધોછ કે તમે દરરોજ નવા આદમી શાથ પીછાંનમાં આવોછો, તેમની શાંથ છુટથી વાતચીત કરી તમે ઘણું જાણ હાંશલ કરોછો. તમારી વાત-ચીતથી તેમને રાજ કરોછો જેથી કરીને તેઓ તમારી આ શેહરમાંજ તારીફ કરી રહેતા નથી પણ પોતાના વતન જઈ તમારી તારીફનો પ-મરાત પોતાનાં ચોલખીતા પારખીતા આગલ પાઠરેછે. પણ સાહેબ હવે વાતચીતમાં આપણે ઘણો વખત કાઢાડી નાખીઓ તથા શરાબ જ-યાંનો ત્યાં રહી ગયો.”

એ પરમાણુ બેઉ જણા વાત કરતાં શરાબ પીતા ગયા. સેવટે ખલીફ મુશાફરીની રંજથી ઠાકી ગયો હોએ એવું દખાડી બોલીઓ કે તેને આશાએશની જરૂર છે. “પણ તે પેહેલા” તે બોલીચો, “મારે જણાવવું જોઈએ કે શ-હવાર પડતાં ને વખતે હું ચાલીઓ જઈ અને તમે મીઠી નીંદમાં લપતાએલા હો તેમાંથી ઉઠાડી તમોને આજુરદે કરું તે કરતાં હમણાજ હું જણાઉ કે તમારી આગતા સવાગતાથી હું તમારો કેટલો બધો હેશાંનમંદ થયો છું અને તેની કદર માસ દીલમાં કેવી તહરેથી ખરપા થઈ રહી છે, એ સઘળાનો પાડ હું કેવી રીતે વાલી શકીશ તે મને શમજ પડતી નથી. માટે હું તમારી કહ્યું માહા આજરખવાઈથી માંગી લેઉં કે તમે મને જણાવો કે મારે થું કરવું જોઈએ કે જેથી તમે કીધેલા ઉદાર દીલનાં હેશાં-નનો કાંઈખી શેહજ બદલો વાલવાને હું સાંમર-

થવાંન થાઉ, કારણ કે કોઈથી થયેલા હેરાંનનો પાડ માંનીઆ વનાં હું જાઉં એ મારા નીચમથી ઉલટું છે અને માનું છે તમે જેવાં આદમીને કાંઈ કાંમ, કોઈ ખાહેશ, અથવા કોઈ જાતની ઇજાતો હોવીજ નેઈએ, તેટલા માટે તમે બેલાશક ખુલા દીલથી મને જણાવો, અને જોકે હું તો એક સોદાગર છું તોખી તે તમારું કાંમ, ઇજા અથવા ખાહેશ મારીથી બનશે તેમઅથવા મારા કાંઈ મીત્રની મદદ લઈબળ લાવીશ."

આ ભોજો અપુહશન એ ખલીફને તો એક સોદાગરજ શમજતો હતો તેથી તે બોલીઆ, "સાહેબ, તમે આજે સઘણું કહેછો તે તમારી લાયકી અને ખરું મોટું દીલ દેખાડો છે પણ એક ઇમાનદાર આદમીનાં વચનથી હું જણાઉં કે બોદાની મેહેરથી મને કોઈ પરકારની ઇજા, ખાએશ અથવા કાંમ નથી. મેં તમેને આગમચથીજ જણાવીઉં કે મારા દીલમાં કોઈ જાતનો લોભ નથી અને મારી હાલની હાલતથી હું તદ્દન શંતોશી થઈ રહ્યો છું, માટે તમેએ કીધેલી માગણી સાચી તથા મુજ જેવા એક કમતરીનનાં શુક્રાપર બેશી મને માન આપીઉ તે ઠકી હું તમારો મોટો આભાર માનું છું. પણ તોખી મને એક વાત જણાવીઆ વીનાં ચાલતી નથી કે એક બાબદથી હું ઘણાજ કંતાલી ગયો છું તોખી મને તેથી મારો નીરાંતીમાં ખલલ થયેલી નથી. સાહેબ તમે જુવો કે બગદાદ શહેરનાં ઘણાક જુલા કીધા છે અને દરેક તે જુલામાં એક મશીફ આવેલી છે અને તે ભાગમાં લોકની ઉપર એક ઇમાંમ ઠેરવેલો છે જે નીમાજને વખતે લોક સાથ મશીફમાં જામેલ રહી નીમાંજ ભણાવે છે. પણ જે ભાગમાં હું રહું છું તે ભાગનો ઇમાંમ કોઈ ખરેખર કરે ખવાશનો અને ઘાટકી દીલનો આદ-

મી છે, એટલુંજ નહીં પણ તે ખરેખર કોઈ ઠગારો છે! એનીજ શીકલ અને ખવાસનાં બીજા ચાર ખુધા આદમીઓ એની પડોશમાં રહે છે તેઓ સઘલા એ ઇમાંમને ત્યાં સાથે મહે છે. હુધા બેશી તેઓ મારે વીશે તહરેવાર અફવા, નાબેશી અને બદગોઈ ગાંમમાં ફેલાવે છે અને આખા જુલામાં શહલા શંખજનો ભંગ થાએ એવી રીત પકડી બેઠા છે. કેટલાકોને તે દખરાવે છે, બીજાઓને તેઓ ધમકી આપે છે અને દુકમાં બોલું તો તેઓ માલેતોજર થઈ પોતાનાં કંતામાં આવે એવો અમલ ચલાવે છે. તો જ કે તેઓ પોતાના જુશાને કેમ તાબે રાખવો તે જાણતાં નથી, અને ખચીત તેઓ કુરાંન શીવાએ બોલે દરેક બાબદમાં વચે આવે છે અને સઘલી ખલગતને પરેશાન કરે છે."

એ શાંભલી ખલીફ જવાબ દીધો, "ત્યારે તમે ચાહેછ કે એવી હાલતનો એકદમ અટકાવ થવો નેઈએ ?" અપુહશન બોલીઆ, "હા સાહેબ તમે ખરાખર તરક ખાંધો અને એટલુંજ ચાહું કે પરવરદગાર આપણા નામીઆ ખલીફ હરેન અલ રશીદને બદલે એકજ દીવશ મને બગદાદ શહેરની હુકમત બખશે!" ખલીફ ખુશ થઈ "અગર ધારો કે તમે ખલીફ થયા તો પછી શું કરવા ધારો છો ?"

"ત્યારે તો એ ચંદાલોને એવો શવાહ દેખાડું કે સઘલા નેક આદમીઓ તેથી ખુશી થાએ. પેલા ચાર ખુધાઓને શો શો ઝેરખ ઝરખથી અને પેલા ઇમાંમને ચારશો તેવાજ જરખથી હલકો કરાવી નાખું કે જેથી કરી તેઓ ચાંણુક ધરે અને પોતાના નીરદોશ પડોશીઓને સતાવાનું માડી વાલે."

આ વીચારો શાંભલી ખલીફ ઘણો ખુશી થઈ ગયો અને કોઈખી શાહાશકાંમ થયલું જવાને તે શહા ખુશી હતો તેથી તેણે આનો

એક અખતરો અજમાવી જોવાને ઠરાવ કરીયા. તે બોલીઓ, “સાહેબ તમારી ખાહેશ મુજબ થયલું જોવાને હું પણ ખુશી છું, કારણ કે એ ખાહેશ કાંઈખી મતલબ રાખીઆ વીનાં એક સ્વછ દીલમાંથી નીકલેલી છે અને તે ફક્ત ઉપર કહેલા ઠગારાઓને શીક્ષા કરી અશીલ લોકને શુભ ચેતથી રેહવા દેવામાં છે; હું ઇચ્છુ કે તમારી એ ખાહેશ ફલદરૂપ થાએ; અને મારી ધારણા પરમાંથી એ કાંમ બનવું મુશ-કેલ નથી, કારણકે ખલીફની ખાત્રી કરવામાં આવે કે તમારી મતલબ તદ્દન ખીજ કાંઈખી લોભ વનાની અને તદ્દન સ્વછ પરગણુ અને પરમાથી દીલમાંથી નીકલેલી છે તો તે પોતાની સાહેબી ચિત્રોશ કલાક શુધી તમારા હાથમાં આપવાની કશી આંણાકાણી કરશે નહીં. અને જોકે હું હયાં એક પરદશી છું તોખી આ કાંમ હાર લાવવાને મારી થોડી ઘણી મદદ આપી શકીશ.” અબુહુશન એ સાંભલી બોલ્યો, “ખ-ચીત તમે મારી બેવકુફી પર હુશાંગે, તેમજ નામદાર ખલીફ પણ આ મારા તકલીદ હવાઇ વીચારો સાંભલી હુશરો; પણ તોખી આટલું તો થશે કે એ વાત તેનાં કાંત પર આવવાથી તે પેલા ઇમાંમ અને તેનાં મલતીઆને શીક્ષા કરવા વીનાં ચુકશે નહીં.”

ખલીફ બોલીઓ, “આ બોલો માફ કરે! મારી ખરાં એકીનથી મેહમાંનદારી કીધી હતી હું મશકેરી કરું એ કેમ બને? અગરજે હું હયાં એક બેગાંનો આદમી છું તોપણ મારી પુરી ખાત્રી છે કે ખલીફ પણ તમારી એ વાત ધ્યાન પર લઈ તમારી આરજી પુરી પાડશે; પણ ચાલો એ વાત પડતી નાઓ કારણ કે મધરાત થવા આવી છે; આપણે શુવા જઈએ.” અબુ-હુશને કહ્યું, “હા ચાલો તમોને અડચણ કરવા

હું ચાહતો નથી. પણ થોડો શરાબ રહી ગયો છે તે પુરો કરા દેજો તો સાફ. પણ હું આટલું ચાહું કે શહવારે તમે જમારે હયાંથી રખશુદ લેઓ તારે જ હું શુતેલો હોઉ તો મે-હેરખાંણી કરી ખારણું ધાંકી જાઉ.” ખલીફ વચન આપીઉ, પછે પેલી ખાતલીમાંથી બે જાંમ શરાબની ભરી અને પોતાને સાફ રાખી ખીજ અબુહુશનને જે આપી તેમાં તે ન જોયે તેમ કોઈ કેરી જણુસનો ભુકો નાખ્યો, અને પછે તેને આપતાં તે બોલીઓ, “આખી રાત તમે મારી જાંમ ભરવાની તશદી લીધી તો આ છેલી વખત તે ભરવાની મે ઉલત લીધી તે માફ કરજો, અને મારે ખાતર એ જાંમનો કતરે કતરો નોશ કરી જાઓ.”

અબુહુશને પોતાનાં મેહમાંનને દરેક રીતે ખુશી રાખવાનો ઇરાદો રાખેલો હતો તેથી તે જાંમ લઈ તુરત વગર જોવે પોતાનાં ગલાંમાં રેડી દીધી, અને જરા વખતમાં પેલી દવાની અશર તેને લાગવા માંડી જેથી તે લોડપોઠ થઈ પડ્યો. તેની આ હાલત જોઈ ખલીફ હ-શ્યો. પછે પોતાનો જે નફર બાહાર તેનો હોકમ બજાવવાને તૈયાર ઉઠો હતો તેને બોલાવી અબુ-હુશનને ત્યાંથી ઉઠાવી પોતાની શાથ ચાલવાને કહ્યું પેલા નફરે તેને ઊંચકી લીધો. અને કયાં ઘરમાંથી તેને લઈ જવામાં આવે છે તે ઘરની પકી નીશાની તેણે રાખી, પછે ખલીફની પાછલ અબુને ઊંચકી લઈને ચાલ્યો. ખલીફ અબુજે જણાવીઉ હતું તેમ તેનું ખારણું ખંધ કીધું નહીં, અને પોતાના મેહમાં છુપે રશતે ગયો, પોતાનાં આરકામાં દાખલ થઈ ત્યાં હાજર રહેલાઓને હોકમ કીધો કે અબુનાં અંગપરથી કપડાં ઉતારી લઈ પોતાનાં ખાશ ખીજાના પર શુવાકવો તેમ થવા બાદ ખલીફ

પોતાનાં સરવે નાકરો, દરબારી અને જનાનાની બાનુઓને બોલાવી મંગાવી તેમને કહ્યું કે “જે લોકોને કાલે મને મલવા આવવું હોય અથવા જેઓને મારી સાથે કાંમ હોય તેઓ સઘલાને હોકમ કરીને આ ધણી જે સુતેલો છે તેને મારા દાખલ ગણી મને જે માન અને

આખરથી વરતવામાં આવે છે તેમ એની સાથે ચાલવું, અને સહવારનાં પોહોરમાં એની ખીદમતમાં હાજર રહેવું, તથા જેબી હોકમ કરમાવે તે સઘલા ઉચકી લઈ તેનાં કરમાવી-આ મુજબ તે હોકમ બળ લાવવા. તે જેબી માંગે તે કોઈએ કદી ના પાડવું નહીં; અને ખુદ ખલીફ પોતે હોય તેમ તેને આદર-માનથી બોલાવવો, તુકમાં એટલુંજ જણાઉં કે એ તમારો ખરો ખલીફ હોય તેજ માફક તેને ગણી તેની સાથે વરતવું.”

સરવે જાણા જે ત્યાં હાજર હતાં તેઓ ખલીફની મતલબ શમજી ગયાં કે ખલીફ જરા મળ કરવાનું કીધું છે તેથી તેઓએ તેના હોકમ માન્ય કરવાની કબુલાત આપી, ત્યાંથી વીદાએ થયા અને પોતાનો ભાગ બળવાને સઘલાંઓએ તૈયારી રાખી.

પછે ખલીફ પોતાનાં વડા વજીરને બોલાવી મંગાવી તાકીદ કરી કહ્યું, “ગાફર તને ચેતાવા થકી મેં હયાં બોલાવ્યો છે; આવતી કાલે શહવારનાં આ સુતેલો શખ્શ મારા બાહાદશાહી પોશાકમાં તખ્તપર આવીને બેશે ત્યારે તને અજબ થવું નહીં. જે આદરમાં મને આપોછ તેજ મુજબ તમે

સરવે જાણે એને આપવું અને ખરા ખલીફ તરીકે ગણવો, વલી જે જે એ કરમાવે તે સઘલુ તારે બળ લાવવું. કદાચ તે શખી દીલ ખતાવી ખેરાત કરવાને તને કરમાવશે પણ તને હોકમ કરીને કે તેની ખેરાત એવી માટી હોય કે જેથી મારી બાહાદશાહી તીજરીનું ટલીઉ આવે તોખી તે તું બળ લાવજે, વલી એ મુજબ સરવે અમીર ઉમરાવોને ચેતાવી રાખજે અને એને જાણી મેલવી આ-

અખુને જાયકી લઈ તેણે ચાલવા માંડ્યું. (ચક્ર ૮૨૪.)

પવામાં એના હોકમ બળ લાવવામાં અને એની મરજી રાખવામાં કશી વાતની મનાઈ થવી નહીં જાણી, કારણ કે તેમ કરવાને હું મારા વચનથી બંધાએલો છું.”

વજીરનાં જવા પછે બાહાદશા સુવા ગયો, પણ તે પેહલાં પોતાના મુખ્ય ખીદમતગાર મ-

શરારને હોકમ કીધો કે તેણે પોતે શરવે બાબદ તેની ખાહેશ મુજબ બળ લાવેલી જોવી, અને અબુહુશનને જે થોડા કલાકની શાહેબી મલવાની છે તેના તે કેવી રીતે ઉપયોગ કરેછ તેપર તેણે નઘા રાખવી, વલી તેને ખશુશ કરી જણાવી કે અબુ હુશન ઉઠે તે આગમચ તેને પોતાને ઉડાડવો કારણ કે તેને તે વખતે તેની આગલ હાજર રહેવું હતું.

મશરાર પોતાના મુરખીનાં હોકમનો એક શખુન વટીક બળ લાવતાં બુલીઓ નહીં. અબુહુશન જે આરડામાં શુતેલો હતો ત્યાં ખલીફનાં ગયા પછે એ ખીદમતગાર એક ખીજ આરડામાં બેઠો કે જ્યાંથી અબુહુશનનાં આરડામાં જે જે થાએ તે જોવાને તેને બની આવી કે, જે દરબારીઓ અને ખાંતુઓ અબુહુશનની દરબારમાં મુલાખાતે જવાના હતાં તેઓ પોતાનાં મરતબા અને દરજ્જ મુજબ તથયાર થઈ રહ્યાં કે જેવો તે ઉઠે કે તેની ખીદમતમાં ઉભા રહે.

શહવાર પડતાંજ તથા નીમાજ ભણવાનો વખત શહરૂ થતાંજ જે ખીદમતગારો અબુનાં માથા આગલ ઉભાં હતાં તેઓએ કઠણ શરકામાં પોતું ભીજવી અબુહુશનનાં નાખ આગલ ધરી કે જેની ઝેહન નાખમાં પેશતાંજ તેણે આંખ ઉગાડી જોયું. શહવારની રોશનીથી તેને 'વે ખોલું દખાયું' કે તે કોઈ મોટા આરડાનાં સુતેલો છે. તે ઘણાજ ઉમદા આરાશતા કીધેલો છે. ઉપરનું છતર સુંદર રંગથી શીંગારી તેપર શુનેરી અને રૂપેરી ઝમકદાર કુંડાઓના આકાર પાડવામાં આવેલો છે અને નીચે ભાંચ પર ઘણાંજ કીમતી ગાલીચાઓ પાંડરેલા છે. વળી તેણે આસપાસ ઘણીજ ખુબસુરત નખરાંબાજ આરતો તેની સેવામાં ઉભેલો જોઈ

જેઓમાંની કેટલીકના હાથમાં સુંદર શરોદનાં વજંતરો હતાં તેમજ શીહા ચામડીનાં ગુલાંમો કશખી પોશાકમાં તેની ખીદમતમાં શીર નમાવી ઉભેલા તેને દખાયા. જે ઘોલીઆપર તે સુતો હતો તેની ઉપર નજર નાંખતાં તમામ જદાવ અને મોતીથી મધી લીધેલાં સુંદર રેશમી કપડાંથી તે આરાશત કીધેલો તેને માલમ પડ્યો અને ખીજાનાની પાસેજ એક ખુણાપર તમામ જર અને ઝહવેરથી ભરેલો પોશાક સાથ તાજનાં જેવી રોણકની અને પાહાદશાહી શરને લાએકની એક તોપી દીડી.

આ સઘળો ઝકઝકાત જોઈ અબુ હુશન તો વીમાશન અને અંદશામાં પડી ગયો. તેની અજબબીનો પાર નહીં રહ્યો અને પોતે ખુઆબ જોતો હોય તેમ તેણે ધારયું. લેકીન જે તેણે ધારેલું તેવોજ સ્વપનો આવે એ કેમ બને તેની વીમાસનમાં પડ્યો! પણ તોખી તે મન સાથ બોલ્યો "ત્યારે આખરે હું ખલીફ થયો ખરો!" પણ પાછો ધ્યાન ઠેકાંણે રાખી તે પટપટ્યો "પણ જે મારા મેહેમાંન સાથ ગઈ રાતે વીચાર કીધો તેનો આ તો આખેહુખ ખુઆબ જોઈ છું!" એમ બોલી પાછી કોર દઈ તેણે હુંગાવાની મતલબથી આંખ બીડી પણ તેજ વખતે આગલ ઉભેલા ચોકીબાને ખુલંદ અવાજે જણાવ્યું "અએ જેહાંપનાહા! તમો નામદારનો નીમાજ ભણવાનો વખત થઈ ગયો છે કારણકે શહવારની રોશની વધતી ચાલી છે."

આ બોલો સાંભલીને અબુહુશન તો તદન હેરત થઈ ગયો, "અરે શું હું હુંગુંછ કે જંગુંછ? બેશક હું હુંગમાંજ છું!" એમ આંખ મીચી પાછો સુતો!

આ મામલો જોઈ વળી પેલા ચોકીદારે જણાવ્યું, "નામદાર શાહેબ તમોને એક વાર

ફરીથી એલતેમાસ કંઈ કે આપ મુરખીના બંદગી કરવાનો વખત થઈ જવા આવ્યો છે અને અગરજે આજ સહવારની નીમાજ ચુકાવાની મરજી હોય તો બેહતર લેકીન તમે કોઈ વખતખી એ બંદગી ચુકતા નથી!" એ સાંભળી અપ્રદુશનની ખાતરી થઈ કે "હું ખરેખર જાગૃંધું—હું હુંગેલો છું એમ ધારવામાં ખચીત મારી ભુલ છે કારણકે હુંગેલાં આદમી કાંઈ પારકાનું બોલવું સાંભળી શકતા નથી લેકીન હું તો ખીજનું બોલવું આબેહુખ શાંભળુંછું" અને આંખ ઊઘાડી જતાં તો શહવારનાં શફેદ કીરણોની રોશણી પંઠરાએલી તેણે જોઈ. તે તુરત હશતે ચેહરે ઉઠ્યો અને પોતાની ખુલ્લે હાલત થયેલી જાણી તેણે મોહપર પોતાની ખુશાલી દખાડી. એ સઘળું ખલીફ પાછલા ઝોરડામાં બેસી જઈ ખુશી થતો હતો.

હવે મહેલમાંની તમામ ઝોરતો તેને પગે પડવાની કીરીઆમાં મશગુલ થઈ અને જે ઝોરતોના હાથમાં વજંતરો હતાં તેઓએ કોમળ સરોદથી નવા દીવસના આશીરવાદની બખશીશ આપી. આ દીલપજાર ગાયન અને શુંદર સરોદથી તે તદ્દન અજબ થઈ ગયો અને હજાર દીલથી વીચાર કરવા લાગ્યો કે આ સઘળું તે ખુવાબમાં દખેછે! તે પોતાની આંખ આગળ હાથ ધરી વીચારવા લાગ્યો કે "આની મતલબ શું? હું ક્યાં આવ્યોછું? અને આ મહેલનો ધણી કોણ છે? પણ આ બધા ચોખદરો, દફદરો, શુંદર શોહાંભણી નાજનીનો એકઠી થયેલીછે તેનું કારણ શું? હવે મને કેમ માલમ પડે કે હું મારા સાવધ મગજમાં છું કે ખુવાબની બલીહારીમાં ચકચુર બની ડગાડી છું?"

આંખ આગલથી હાથ કાઢાડી નાંખી તેણે વળી જોયું તો શુરજનાં કીરણો તે ઝોરડામાં પેવશ થઈ ચુક્યાં હતાં; એજ વખતે બલીફનાં ખાશ ખીદમતગાર મસરાર તેની આગલ આવીઓ અને પગે પડી બોલીઓ, "અએ ગરીબનવાજ ખુલ્લે દરજના ધણી મુજ બંદાને તમે માફીની નજરથી જોશો લેકીન કેહેવા વના ચાલતુ નથી કે આપ મુરખીના નીમાજ કરવાનો વખત વહી ગયોછે અને શરેશતા કરતાં તમે આજ ઘણાં મોડાં ઉઠીઆછો. જેહાંપનાહ અગરજે ગઈ રાત બેચેણીમાં નહીં ગઈ હોય તો તખતપર ખીરાજવાનો વખત થયોછે જ્યાં તમે નામદારનાં રોશન દીદાર જોવાને અને કદમબોશી કરવાને દરબારમાં તમામ અમીરો, શરદારો, નવાબો અને ખીજ અમલદારો રાહ જોતા બેઠાછે."

હવે અપ્રદુશનની ખાતરી થઈ કે તે કાંઈ ખુવાબ જોતો નથી પણ જે બનાવ તે જોયો છે તે ખરેખરો છે. પણ હવે તેણે શું કરવું તેનાં વીચારમાં પડ્યો. પછે મશરાર તરફ ફરી તેણે ઘંભીરાઈથી પૂછ્યું, "‘ગરીબનવાજ’ અને ‘જેહાંપનાહ’ કરી તું કોણને બોલેછે? મેં તારી સુરત કોઈ દીવસે જોઈ નથી! ખચીત તાહારી હયાં કાંઈ ભુલ છે! તું ખીજને શમજીને મારી આગલ આ રવેશે બોલેછે!"

મશરારને શારી રીતે પાટી ભણાવામાં આવી હતી તેથી અપ્રદુશનને ઉપર મુજબ સવાલ કરતો જોઈ તે ઘભરાયો નહીં તેણે જવાબ દીધો, "અએ જેહાંદાર ખાવીદ તમે નામદાર મને કશોતીપર મુકી તપાસોછો તો તમારી મરજી. શું તમે અગરેબથી મગરેબ સુધી વીશતાર પાંચેલાં મુલક ઉપર શાહેબી કરનાર ખુદ ધણી નથી? શું આપ બોદાતાલાનાં મોકલેલ

નખીઓનાં નખીનું આ દુનીઆમાં ઉતરેલું નુર નથી! મશારર જે, તમારો કમીના ગુલામ છે તે જેહાદર શાહનું નુર કદી બુલનાર નથી! કારણકે મેં આપની ખીદમતમાં તમામ જીંદગી ગુજરી છે અગરજે તમે નામદારની મુજ ગરીબ-પર ખફગી ઉતરી હોય તો તે માટે એ અદનાં ગુલામ ઘણેજ દલગીર અને પરેશાન છે અને ઓજરખાઈથી એટલુંજ માંગી લેછે કે તે ખફગી દુર કરી તેને માફ કરવો! લેકીન નામ-વર શાહેબ મને એવું ગુમાન જાએછ કે ગઈ રાતે કોઈ ખુરા ખુ-વાબની ખલલથી તમે નામદારને ખે-ચેની ઉપજાવે!”

એ સાંભલી અ-ખુદુશન ખરખર હશી પડ્યો અને પાછો તકયાપર માંથુ નાખી શુતો. આ જ્ઞેખ ખલીફને એ-ટલી તો ખુશી ઉ-પજા કે તેનાંથી મોટે અવાજે હશી દવાતે પણ જરા ખામેશ પકડી તે હશવું ગલી

ગયો, નહીં તો કે જે ચુકતી તેણે રચી હતી અને જેથી તેને મજ પડતી હતી તેના તુરત છેડો આવી જત.

અબુ હુશનની ધચુખચુ છાતી હજાર ખરી વાત માની શકી નહીં તેથી તેણે પાસે ઉભેલાં એક નાહનાં છોકરાં ગુલામને તેડી પુછ્યું, “બાલ હું કોણ છું?” તે નાનકડા ગુલામે તુરતજ જવાબ દીધો, “જેહાંપનાહ તમે ખુદ ખલીફ પોતે છો.” તેનું નહીં માનતાં તે

બાલીઓ, “ખચા છોકરા તું જુકું બોલેછે.” પછે પાસે ઉભેલી એક નાજનીનને પુછ્યું, “અએ ખુખશુરત આરત મારી નજદીક આવ’ અને પોતાનો હાથ તેણી આગલ ધરી કહ્યું, “લે મારું આગલું કરડ કે હુંગેલો છું કે જાગુંછ તે જાણાઈ આવે.”

આએ ખાનુ સારી પેઠે સમજતાં હતી કે ખલીફ આ સખસને ખનાવેછે તેથી તેને વધારે ખુશી કરવા શાર પોતાની જગાપરથી ઉઠી અને ઘંભીર ચેહરે તેની આગલ ગઈ અને જે આં-

ગલું તેની શનમુખ ધરીછાં તે પોતાનાં મોહોડામાં લઈ એવું જરથી કરડ્યું કે અબુ હશનથી ખુમ પાડી દવાઈ અને તુરત હાથ ખેંચી લેઈ તે બાલીઓ, “હવે હું સજગર છું ખરો! પણ મારી હાલત એક રાતમાં ફરવાઈ ખ-લીફને મરતખે પુગી એ એક એવો ખનાવ

મોહોડામાં લઈ એવા જરથી કરડ્યું. (સફ ૮૨૮.)

ખચો છે કે તે દુનીઆમાં ખનતાં અદખુત મોજેજ માંના એ એક મોજેજ જેવો ગણી શકાય!” પછે તેઓ તરફ ફરી તેણે પુછ્યું, “વાર અએ નાજનીન બોદા જે આખી ખલકને રક્ષણ કરનાર છે અને જેનાં વીસવાસમાં તુ અને હું એક સરખી રીતે રહેલાં છીએ તેના સોગંદ આપી તને પુછુંછ કે તું મને ખરું કહેકે હું ખરેખરો ખલીફ છું?” “ખ-દનવાજ” તે આરતે કહ્યું, “તદન ખર છે

કે આપ ખુલ્લું દરબાના ખસીક પોતે છે !
પણ હમેને ઘણો મોટો આચંબો ઉપજે છે કે
આપ પોતે પોતાને કેમ ખુસી ગયાછો ?”
“ઓ આરત” અબુ હાશન નાશીપાશ થઈ
બોલીઓ “તું ખરેખર મારી સાથ ઠગાઈ
રમેછ; હું પોતે કોણ છું તે સારી પેઠે સમ-
જીયું.”

જયારે વડા ખીદમતગારે જોયું કે અબુ પો-
તાનાં ઘોલીઆપરથી નીચે ઉતરવાનો ઇરાદો ક-
રે છે કે તુરત જઈ પોતાની તેને ખાંધ આપી
તેને ઘણીજ સંભાલ અને આદરમાંથી નીચે
ઉતાર્યો. ભોંયપર પગ મુકતાંજ ત્યાં હાજર
રહેલાં તમામ ખીદમતગારો અને આરતો એક
અવાજે બોલી પડ્યાં, “ખરા ઇસલામીઓના
નેગેબાન તારો આજનો દીવસ જય જય
કાર ગુજરો !” એ શાંભલી અબુહાશન અ-
કલોમનથી બોલીઓ, “અરે પરવરદગાર !
આ કેવું અજબજબ જેવું બનેછ ! ગઈ રાતેજ
હું અબુહશન હતો અને આજે તો ઇસલામી-
ઓના શહેનશાહ થઈ ગયો ! આ અચખુચનાં
ફરફારનું કાંઈ કારણ હું સમજી શકતો નથી !”
હવે કેટલાક ખીદમતગાર ગુલામો આવી તેને
પોશાક પહેરાવા મંડી ગયા અને તઈયાર થયા
પછે તમામ દરબારીઓ જોયો સાંમે સાંમે સફ-
સમારી ઉભા હતા તેઓ વચ્ચેથી મસરાર તેને
દરબારમાં લેઈ ગયો, અને તખ્ત નજદીક
પુગતાંજ બે જણાઓ આવી તેને પોતાના
હાથની બેઠકપર ઊંચકી ઉપર બેસાડ્યો.
અબુહશન બધાઓની ખુશાલી અને દુવા વચ્ચે
રાજઆશનપર બેઠો. પોતાની આસપાસ નજર
ફરવી જોયું તો તેને શરવે ઠંકાણે બાદશાહી
દબદબો બાદશાહી રોબ અને દરબારની ભપકા-
દાર ચેહલ મેલ શીવાએ ખીજું કશું નજરે
પડ્યું નહીં.

ખસીક પેલા નાના આરડામાંથી નીકલી એ
દરબારની બાજુના બીજા આરડામાં આ ત-
માશો અને મજા જેવા આવી બેઠો. હયાંથી
શરવે બનાવ તે ખુશીભરેલાં દીલે જોઈ હજોતો
હતો પણ તેને વધારે મજા તો એમ પડી કે
અબુહસન એવો તો પાહાદશાહી રોબ અને
તોરથી ઘંભીર દબાવે તખ્તપર બીરાજીઓ
હતો કે જાણે ખરો ખસીક હોય !

હવે વડો વજીર ગાએફર રેવાજ મુજબ તેની
આગલ આવી ગુઠણપર પડ્યો અને તેને ઘણીક
દાવા ચાહી, તેની જીંદગીની દરાજ માં ગ
બીજી દુનીઆનું બેહેશત ચાહાયું, તેની
આબાદી અને સુખચેનની વરધી શાફ ખોદાની
પરારથના કીધી અને તેનાં દુશમનેનાં પરાજય
ઈછ્યો.

સહવારથી હમણા શુધી અબુને જે જે અનુભવ
મલીઓ હતો તેપરથી તેની હવે પુરી ખાત્રી થઈ
કે તે પોતે ખસીકજે અને તેણે જે ચાહાયું તે
બન્યુંજ એવું ધારી તથા પોતે આ હાલતે કેમ
અને કોણથી આવીઓ તે વીશેની ચુનાચરા
કરવી મુકી દઈ ઘંભીરાઈથી વજીર તરફ ફરી
તે બોલીઓ કે તેનો શી મખશદ છે. ગાએફરે
જવાબ દીધો, “અએ ઇસલામીઓને રાહા બ-
તાવનાર મુરબી તમામ અમીરો, વજીરો અને
દરબારનાં તમામ અમલદારો તારા હોકમ-
ની રાહા જોતા ઉભા છે કે તારો હુએ
થવાથી તેઓ પોતાના તરફનું આદરમાં તું
નામદારને અરપણુ કરે. ફક્ત તારા હોકમનીજ
ખોટી છે.” અબુએ દરબારનો દરવાજો ખોલવાને
હોકમ કીધો કે ગાએફરે દરબાનને સાદ મારી
જણાવી કે તેણે પોતાની ફરજ અદા કરવી.

જેવું બારણું ખોલી કે પોતાનાં આધા
અને મરતબા મુજબ તમામ દરબારીઓ તખ્ત

ના પગ આગલ આવી ગુડાણુપર પડી બાહ્યા-
દશાહી જુતીને ચુમન કીધું અને પોત પોતાની
જગાપર બેઠા. શઉ બેઠા પછે દરબારમાં સઘલું
ચુપાચુપ થઈ રહ્યું, અને રાખેતા મુજબ વડો
વજર ઉડી કાંમકાજનાં શરવે કાગજો એકક પછે

વાંચી રાજની ખબર
અંતરોથી તેને વાકેફ
કરતો ગયો, એ સ-
ઘલું તેણે ઘણી ઘંભી-
રાઈ અને એક રાજ-
વંશીને છાજતાં ડોલથી
સાંભલીડ; એ જોઈ
ખલીફ પોતે વીશમય
થતો હતો, કારણ કે
તેની ચાલચલાણમાં
—જંજની ધભગત કે અ-
કલાંમન હતો નહીં,
વજર પોતાનો સઘલો
હેવાલ પુરો કરે તે
પેહેલાં અબુની નજર
શેહેરનાં કોટવાલ ઉપર
પડી, જે તે દરબાર-
માં બેઠેલો હતો અને
જેને તે નજરે ચાલ-
ખતો હતો, વજરને
વાંચતો બંધ રાખી

તે કોટવાલ તરફ
જર કીધી જે થતાંજ

તે કોટવાલ તેની સનુખ ધુનતે દીલે ગયો.
અબુએ તેને કહ્યું, “કોટવાલ હું તને ફરમા
ગિંધુ કે તું ફલાના ફલાનાં જીલામાં જ ત્યાં એક
મશીદ છે તેનાં ઇમાંમને પકડી લાવ; અને તેની
શાથ બીજા ચાર બુધા રાખસો જણાશે તેમને-
બી પરેજ કર અને મારો હોકમ છે કે એ ચારે

જણાને પગના તલીઆંપર શો શો અને પેલા
ઇમાંમને ચારશો ઝેરખંધનાં ફટકા લગાવ, પછે
એ પાંચે જણાને ફાંટાં તુટાં કપડાં પેહેડાવી ઘઘે-
ડાંપર બેસાડ, તેમનું મોહ પુછડી તરફ રાખજે.
એ હોલતમાં તેમને ગાંમમાં ફરવ અને શાથે એક

આદમીને મોકલી લો-
કને બાગે બુલંદ અ-
વાજથી જાહેર કરાવ
કે ‘જેઓ પારકાઓનાં
કાંમકાજમાં નાહક
પોતે આવેછે તેમને
માટે તથા જેઓ પાર-
કાનાં કુતંબ કબીલા-
માં કજીઓ કંકાશ
અને ફશાદ ઉતપન
થાએ એવી ચાલ
ચલાવેછે તે આ માટે,
તથા જેઓ બીજાઓ-
માં નાહકની બેદીલી
ઉતપન થાએ એવાં
કામ કરવાનો પેસો
લઈ બેઠાછે તેઓ આ
વી શીક્ષાને પાત્ર થા-
યછે.’ મારી વલી
એવીબી ખાદેશ છે કે
તું પોતે તેમને એ
જીલામાંથી ખાહાર
જતાં નજરે જોએ

ગુડાણુપર પડી બાહ્યાદશાહી જુતીને ચુમન કીધું. (મફે ૮૩૦)

અને ફરીથી ત્યાં જવાની તેમને મનાઈ કરે
તથા તારો મદદનીશ તેમને ગાંમમાં ફરવેછ કે
નહીં તેની ખાતરી કરી લેઈ તેનો ખાશ હેવાલ
મને આવીને કહે.” કોટવાલે માથે હાથ ચઢડા-
વી તેનો સરવે હોકમ બજાવવાને વચન આપીડ.
ખલીફ તેને ધમકીથી અને રોખથી હો-

કમ કરતો જોઈ ઘણો મધન થયો તથા પેલા ઇમાંમ અને તેના શાથીઓને પોતાના ઠેરાવ મુજબ શીક્ષા કરવાને ચુક્યો નહીં તે જોઈ સતોશ પાંચ્યો. વજીરે પાછો પોતાનો હવાલ વાંચવો શહર કીધો જે અરશમાં પેલો કોટવાલ

પોતાનું કાંમ બજાવી પાછો આવીઓ અને નમન કરી બોલીઓ, જેહાંપનાહા આપના ફરમાવીઓ મુજબ મેં કાંમ બજાવીગિંછે. તે ઇમાંમ અને તેના સાથીઓને તે મશી-

ધવેડાંપર બેસાડી ગાંમમાં ફરવ. (સફે ૮૩૦)

દમાંથી પકડ્યાંછે અને તેની સામેતી કીજે તે લતાના લોકની શહી શાયનો એક રૂકો લઈ આવીઓ છું કે આપણી ખાત્રી થવાને કશો શક રહે નહીં” એમ કહી તેને પોતાનાં ગજવામાંથી એક કાગજ કાઢાડી તેને આપીગિં.

અબુએ તે કાગજ વાંચીઉ અને પોતાનાં આલખીતા પડોશીઓનાં નાંમ જોઈ તે ખુશી થયો અને જણાવીગિં કે કોટવાલનાં કાંમથી તે તદન મગન થયોછે. તે

બોલીઓ “ કામ મારી મરજી મુજબ થયુંછે અને હું તદન સતોશ પાંચ્યો છું. હવે કોટવાલ જ તું તાહારી જગાપર બેસ.” અને મન સાથ તે મગન થઈ બોલીઓ, “એ ખુદા ઠગારાઓ જેઓ મારી ગીનશ કરતા હતા અને નેક પરદશીઓને મારે ત્યાં મેમાંન બોલાવી જમાડતો

તે વીશે નાહક મારી બદગોઈ ગાતાહતા તેમને સારું એજ શીક્ષા વાજખી છે.” આ મુજબ તેનાં દીલના ઉભરાઓ પાશોનાં આરકામાં બેઠેલો ખલીફ સમજતો હતો અને મોજ લેતો હતો.

પછે ગાએફરને તેણે ફરમાવીગિં કે ખનાનાંમાંથી એક હુજર શુનેરી સીકા લાવ અને અબુહુશન કરીને એક શખશ રહેછે જેને લોક ‘ ઉડાઉનાં નામથી બોલાવેછે તેની માને આપ. એ ખુદી જે

જલામાં કોટવાલ હુમણાં જઈ આવીઓ તેજ જલામાં રહેછે.”

વજીર તુરત માથે હાથ ચહડાવીને તેનો હો-

ખલીફ એ ડેલી જાખશ મોકલીછે. (સફે ૮૩૧.)

કમ બજાવા દોડ્યો. ખનાંનથી પાશેથી તે ફેલી લઈ એક ગોલાંમ શાય ઉચકાવી અબુહુશનની મા જયાં રહેતી હતી ત્યાં ગયો અને તે ખુદીને તે ફેલી આપી બોલીઓ કે ‘ખલીફ તેણી સારું એ ફેલી ખખરીશ મોકલીછે.” તેણીએ એ ફેલી ઘણીજ અજબેખી શાય લીધી.

વજીર કાંમે ગયો એટલાં દરબારનું ખીજી કાંમકાજ કરી લીધું અને તેના આવીઓ બાદ મશારારની ઇશારતથી વજીરે દરબાર ખરખાશત કરવાનું જણાવયું. સઘલા દરબારીઓ જેવી રીતે આવતાં માન આપીઉ તેમજ જતી વેલા નમીને પોત પોતાને ઘર ગયા, અને અબુહુશન

પોતાનાં તખત ઉપરથી ઉડી ને મુજબ આવ્યો હતો તે મુજબનાં દબદબાથી મેહલમાં ગયો.

તેને હવે મેહલનાં અંદરનાં ભાગનાં ઓરડામાં લઈ જવામાં આવીઓ, હયાં શુક્રો બી-છાવેલો હતો અને ગવધઆઓ વજંતર લઈ તેને આવતાંવાર શુદર શરોદથી વધાવીને લેવાને તૈયાર ઉભા હતા. એ સઘલું જોઈ આપણો આ નવો ખલીફ અચરત થયો, અને વલી મન શાથ વેહમ કરવા લાગો કે આ જો સ્વપનુજ હોય તો એ ઘણો લાંબો ખુવાબ છે. પણ નહીં નહીં, એ સ્વપનો હોએ નહીં કારણ કે હું જોઉં છું મને સઘલી લાગણી થાએ છ ચાલુ છ હાલુ છ અને શાંભલું વલી તકરાર કરી શકુ છ, વાસતે હવે તો ને હોએ તે—ખોદાપર વીશવાશ મુકી હું બેશું; પણ હું ખરો ખલીફ છું એવી હજુર મારી ખાતર જમાં થતી નથી. અરે પણ આવો ભપકો અને ખાદશાહી દાર ને જોઈ છ તે ખલીફ વગર કોણ સારું હોય! ત્યારે હું ખલીફ છું ખરો! કારણકે મારી ખાતરી પાછી થાય છ કે ને હોકમ કરું છ તે તુરત બજવામાં આવે છ અને ને માન ખલીફને સારું હોય છે તે મને મલે છે. એટલું જ નહીં પણ ને માવજત અને તાબેદારી ખલીફની થાય તેમ મારી થાય છે! ત્યારે હવે એથી વધુ ખાતરી શું હોય?”

હુકમાં અબુહુશન શમજીઓ કે પોતે ખરો ખલીફ છે અને આ જમવાનાં દીવાનખાણાંમાં થયેલો શીંગાર જોઈને તો તેની વધારે ખાતરી થઈ. કારણ એ એટલા બધા ખરચ અને પદશાથી શીંગારેલો ઓરડો પાદશાહ શીવાએ બીજા કોઈના નહીં હોય. તે દીવાનખાનુ રંગવામાં અને શફાઈદાર મનોરંજક ઉસતાદી ચીતારથી ચીતારવા કશી બખીલાઈ હતી નહીં. વલી ગાનારી રાંમશગરોનાં સાત જુમખા તે દીવાનખાણામાં

મોજુદ હતા. દરેક જગાએ મુંદર શુનેરી રંગથી શોભીતાં કીધેલાં જુમરો તાંગેલાં હતાં જેમાં કાંઈ જ નહીં પણ થયેલો પાદશાહી શોખ અને પ્રસન્નતા સમાએલી હતી. દીવાનખાણાની વચોવચમાં શુદર તેબલ બીછાવેલી હતી જે પર શુનાની રકાબીઓ નાનાં મોટા કદ પરમાંણે ગોઠવેલી હતી; તેમાં પરીશેલી તમાંમ વાંણીથી આખુ દીવાનખાનુ મધમધ થઈ રહ્યું હતું. હયાં શાત નાજનીનો બીરાજેલી હતી. તેમનો શુદર જરરીન રંગનાં પોશાકે તેમની ખુબશુરતીના ખુદરતી શીંગારને વધારે તેજદાર કરી નાખ્યો હતો. એ સઘળી ઓરતો શુક્રાની આસપાસ હાથમાં શુદર પંખા લઈ અબુહુશન જમે ત્યારે પવન નાખવા તઈયાર ઉભી હતી.

આપણે એમ કહેજીએ કે દીવાનખાનામાં પેશતાંજ જો કોઈબી આદમી અચરતી અને અજાએબીનાં વમલમાં કુબી ગયો હોય તો તે અબુહુશન હતો તેમાં કાંઈ ખોટું નથી! પગલે પગલે નવી નવાઈ અને અજાએબી તેને સારું ગોયા એકઠી કરી રાખી હતી. તે દરેક જોતાં તેનો અભીઆસ કરતાં અને અજાએબીના દીલમાં શરોદ ઉડાવતાં જાણે તે ઠાકી જતો હતો. અંતે તે ખાણાંના શુક્રાપર બેઠો અને આ નવા ખલીફને પેલી તઈયાર ઉભેલી નાજનીનો કોમળ હાથે પવન નાંખવા મંડી તે દરેકની ખુબસુરતી, મરોઠ અને લેહેકો જોઈ તે દીલથી છક થતો ગયો. તે શેવતે બાલીઓ કે અગર લેએમાંથી એક જાણીજ પવન નાખે તો તેને પુરતો હતો અને બાકીની છ નાજનીન તેને વચોવચે રાખી સાથે શુક્રાપર બેશે તો તે તેને વધારે ઠંડક પમાડનારું હતું!

એ મુજબ તે છ જાણી બેઠી તો ખરી પણ નવાલો ઊંચકતાં આંચકી ખાધી ને જોતાંજ

અપ્રહુશન પોતે તેમને નવાલો કરી આપીઆ અને શાથે જમવાને બોલોશ કીધી. પછે તેમની સાથે વત લાંબાવી તેમનાં નામ પુછ્યાં. અને મીઠાં નાંમો સાંભળી તેની ઉપર તે ખુશ મીઠા જથી વીવેચન કરવા લાગો જે સાંભળી તમાસો જોવા બેઠેલો આપણો સોખીલો ખલીફ ઘણો મધન થતો હતો.

અપ્રહુશન ખાનાથી ફરેગ થયો કે એક આરતે એક ગોલાંમને હોકમ કીધો કે નાંમદાર ખલીફ ખાનાથી ફરેગ થયો અને મુખવાશ સારૂ બીજા આરડામાં જશે માટે પાણી લાવવું” એ સાંભળતાંજ તરણ ગોલાંમો ઉડ્યા. એકે શુનેરી લોટો લીધો બીજાએ શુનેરી તસ ધરી અને ત્રીજાએ તુવાલ લઈ એ નવા ખલીફની આગલ આવી હાથ ધોવાડ્યા. હયાંથી ઉડ્યો કે મશરાર જે તેની સાથેના સાથ હતો તે બીજા એવાંજ સુંદર દીવાનખાનામાં લઈ ગયો ત્યાં પુગતાંજ સાત ગમથી સાત જુદા જુદા ગાયાણનાં શરોદ નીકલીઆ. હયાં સાત જુમરો વચે એક સુંદર મેજ ઉપર તમાંમ નવી ફાલનો શુકો અને લીલો મેવો પાંડરેલો હતો હયાં વળી બીજા સાત વધારે શાહાંમણી અને ખુબસુરત આરતો હાથમાં પાંખો લઈ તઈયાર હતી. અજાએબી અને ખુશાલી વચે અપ્રહુશન તે શુકરાપર બેઠો અને પેલી આરતોની ખુબસુરતી બારીકથી તપાસતો ગયો! તેમની ઉપર ગોચા દેવાનો થઈ ગયો કારણકે એ આરતો એકેકથી એવી તો સરસ અને દીલચમન દેખાવની હતી કે એઆમાંથી કહી ઉપર વધારે પશંદતા બનાવવી એ તેને એક ગુચવન ભરેલો સવાલ થઈ પડ્યો. અંતે તેણે વીચાર જાણીવીઆ કે દરેક જણીએ પાંખો મુકી દેવો અને તેની સાથ શુકરા ઉપર બેસીને ખાતું કારણકે તેમની હા-

જરીથી તેને એટલી તો દીલપર તાહક્ક પડીછ કે બાહરની ગરમી તે તદન, ભુલી ગયોછે અને તેમના હાથના પવનની કાંઈ જરૂર હતી નહીં! તેઓ બેઠા પછી જે પેહલો શવાલ તેમને કીધો તે તેમના નાંમ સંબંધી હતો જે નાંમ પેલા આગલા નાંમોથી તદન જુદાંજ હતાં પણ તે-ટલાંજ મીઠાં અને દીલપહર હતાં કે તે નાંમ આપનારની તારીફ કરવા વીના તે રહ્યો નહીં. તેઓ શાથ તે ખુશ મીઠાજમાં આવી ગયો અને એકના હાથમાં એક જતનો મેવો તો બીજાનાં હાથમાં બીજા જતનું ફલ આપી તેમની સાથ દીલખુશ ગોફતેગો કરવા બેઠો. એક જેનું નામ “જગરનો બંધ” કરી હતું અને જે તેની જમની બાજુએ બેઠો હતો તેનાં હાથમાં અનજર આપી બોલ્યો, “લે આ જગરનાબંધ આ અનજર તમે આપો અને તમેને જતાંજ જે બેડીનો ભાર મારા દીલપર પડ્યોછે તે આછો કરો.” વળી બીજા ને દરાક્ષનો જુમખો આપી કહ્યું અએ “જવને તવલાવનાર” પરી આ બેટ કપુલ રાખી મુજનો જીવ વધુ તવલતો બંધ કરો.” અને એજ મુજબ બીજાઓના નાંમ લેતો ગયો અને તેમનાં નાંમ મુજબની મતલબનું તેમને કહેતો ગયો. જેમ જેમ આ ખુશ મીઠાજ ખલીફ સમજતો ગયો તેમ તેમ તેને ખડું મજા પડતી ગઈ અને અપ્રહુશન જેવો મશકરી પાત્ર મોજુસ મલી ગયાથી તેને જે મોજ પડી તેથી ખુશી થયો.

અપ્રુએ કોઈબી ફલ અથવા મેવો આપીઆ વીનાં જવા દીધો નહીં. હયાંથી ઉડ્યા પછી તેને તરીજાં દીવાનખાણામાં લેઈ જવામાં આવ્યો. એ આરડાનો શાંગાર આગલા બેડ આરડાને વીસરાવે એવો હતો. હયાં પણ તેને

ગાયણનાં સરોદ સાથે એશતેકબાલ લેવાને ખુબ-
ચેહેર નાજનીનો ઉભી હતી. એ જગા પર જે
સુફરો ખીંચવામાં આવ્યો હતો તેમાં જત
જતની મીઠાઈ મુકવામાં આવી હતી. આ જગા
પરખી પંખા લઈને નાજનીનો ઉભી હતી. તે-
મને તેમનાં એ કાંમથી અટકાવી પોતાની પાસે
બેસાડી અને તેમને ગમતી મીઠાઈ ખાવાને
બોલેશ કીધી. તેમનાં નાંમ પુછી આગળ
માફક મીઠા બોલોથી પોતે ગમત કીધી અને

શરાબથી ભરી મુકી હતી અને તેની પાસે
સાત શુદર ખીંચારની નકસીદાર જામો ગોઠ-
વેલી હતી.

હયાં આવતાંજ અબુ તે સુફરાપર બેઠો અને
હાજર રહેલી સાતે ઓરતોને પાસે બેસાડી
તેમની શાથ વાત કરવા લાગો અને તેમનું
નાંમ પુછવા બેઠો પણ ગાયણ અને વજંતરોનો
એટલો મોટો સાદ થઈ રહ્યો હતો તેમની
વાતમાં ખલલ થવાથી તેણે એકદમ ગાયણ

તેના હાથમાં મીઠાઈ આપી. (મફ ૮૩૪.)

પાસેના ઓરડામાં બેઠેલા ખલીફને વધારે રમુજ
આપી.

હવે શાંજનો વખત થવા આવ્યો હતો. અ-
બુને ચોઠા ઓરડામાં મશરાર લઈ ગયો.
આએ ઓરડાની બુલંદી ભપકો અને સલગા-
વેલી રોશનીથી દીપી નીકલેલો ઠાઠમાઠ જોઈ
અબુતો છકજ થઈ ગયો. હયાં શરાબ પીવાને
રૂચી છુટે એવા પરકારના પકવાન અને મી-
ઠાઈ ખીંચવેલી હતી પાશેજ એક શુદર બેઠક
પર સાત રૂપેરી શુરોહી સાત જતનાં કીં તી

બંધ કરાવ્યું. પછે જે ઓરત તેનાં જમનાં હાથપર
હતી તેના હાથમાં મીઠાઈ આપી તેણીનું નાંમ
પુછ્યું. તેણીએ જવાબ દીધો, “અએ બુલંદ
મરતબાના ખલીફ મને મોતીનો ઝુમખો કરી
કહે છે.” અબુહશન બોલીએ “આથી વધુ લાયક
પડતું તમારું બીજું નાંમ શું હોય! કારણકે એથી
તમારી ખરેખરી પીછાંન આવે છે અને ખરું કહું
તો તમારા દાંતની એકેક હાર શરવેથી સરસ
મોતીનાં ઝુમખાને શરમાવે એવી છે. માટે અએ
“મોતીનાં ઝુમખા” તમારા શુદર હાથે શરાબ.

ની એક જામ મને ભરી આપો” તે ત્યાંથી તુરત ઉડી અને એક શીરોહીમાંથી એક જામ ભરી તેને ખુશ મીઠાજથી આપી. જે હાથમાં લઈ અબુહશન લગાર જુશાદાર પ્યારથી તેનાં ઉપર નજર નાખી બોલ્યો “મોતીનાં બેમુજ કુમખા તમારી તંદારસ્તી ચાહું છું અને તમે પણ એક જામ મારી સાથ નાશ કરો.” એ સાંભળતાંજ તે પોતાને વાશતે એક જામ ભરી લાવી પણ પીએ તે પહેલાં એક ગાયણ ગાયું જે સુંદર હલક સાંભળી અબુહશન તો ગોચા છવતોજ બેહોશતમાં ગયો ! એ પછે બીજી નાંજનીને પાસે બેસાડી તેણે તેને ગમતી જાણુસ ખાવાને અરજ કીધી પછે નાંમ પુછતાં તેણીએ જાણુવીઠી કે તેણીને ‘ખાંમદાદના સેતારો’ કરીને કહેછે. અબુહશન તેની તારીફ કરી બોલીઓ, “ખાંમદાદના સેતારા તમારી ચશમનુ તેજ જે સેતારાનુ નાંમ તમોને આપવામાં આવ્યું છે તેની રોશનીને જાંખ લગાડે એવું છે ! માટે તમે જાઓ અને મારે સાફ એક જામ તમારે હાથે ભરી લાવો.” આએ કાંમ એ સુંદર આરતે નખરાં અને નાજ સાથ બજાવીઠી. ચોઠીને પુછતાં તેણીએ પોતાનુ નાંમ રોશનરોઝ કહ્યું. અને એ મુજબ સાતે જણીઓ પાસે સરાખ મંગાવી પીતો ગયો.

જીઆરે સાથે જણીઓને હાથે ભરેલી જામો પુરી થઈ અને તે ચકચુર થઈ રહ્યો કે મોતીનાં કુમખા નાંમ ધરાવનાર આરતે ઉડી એક બીજી જામ ભરી અને જે કેફી લુકો ખલીફ તેને આગલે દીને પાચો હતો તેમાંના ચમતી ભરી તેમાં દાહોવ્યો પછે તેની નજદીક લઈ જઈ તે બોલી, “અએ બંદનવાજ તમો નાંમદાર ને આઝરખવાઈથી અરજ ગુજરું છું કે આએ જામ નાશ કરો તે પહેલાં આજનાં વખત અને

તકને સાફ મેં ખાશ ગાયણ જોડ્યું છે તે સાંભળો અને મને પુરી ઉમેજ છે કે તેથી તમે ખુશી થયા વીના રહેશો નહીં કારણકે એવું ગાયણ આગળ મેં ગાયું નથી.” તે જામ હાથમાં ધરી અબુ બોલીઓ “મોટી ખુશીથી હું તે સાંભળીશ અને ખલીફ તરીકે તમને હાકમ કરું છું તે તમે ગાઓ કાંચિકે એક ખુબસુરત આરતને હાથ જોડાએવું ગાયણ હમેશાં ખુશ તપા અને લેઝતથી ભરપુર હોયછે.” તે આરતે કોમલ અવાજે છતાં અને જુશાથી એવીતો શરશ રીતે એક ગાયણ ગાયું કે અબુહશન તો તદન દેવાનો બની ગયો અને ફરી ફરીથી તે ગવાડી તેમાં મોજ લેતો ગયો.

તેણીના ગાઈ રહેલા બાદ તેણે આપેલો શરાખ અબુહશન એક જોડે પી ગયો અને પછીતેણી તરફ ફરી તેણીની તારીફના સખેનું બોલવા જતો હતો તેટલાંમાં તો પેલી કેફી દેવાની અસર એકદમ મગજે ચહડી, તેનુ મોહકું બોલતાં હુંગાકુંજ રહી ગયું અને આંખ બંધ થઈ ગઈ, અને ગાડીપર માથુ નાખી એકદમ લોડપોડ થઈ શુઈ ગયો. તેના હાથમાંના નાંમ એક આરતે ઝટ પકડી લીધી. પછે પોતાની બેઠક પરથી ખલીફ બાહાર આવીઓ અને જે તાલ રચી હતી તેમાં પોતે પુરેપુરો ફતે પાંમીઓ તેથી ઘણો હરખાઈ ડી અબુને તેનાં અસલ કપડાં પેહેડાવાના હોઆ કીધો અને જે ગોલાંમ તેને તેના ઘરમાંથી ઊંચકી લાવ્યો હતો તેને તે ઘરમાંતેને પાછો લઈ જવા ફરમાવીઠી અને જણાવીઠી કે જે આરડામાં જે પલંગ ઉપર તે શુતેલો હતો તેજ પલંગપર તેને શુવાડવો અને વગર ગડબડ કરવે બારાણું હુંગાકુંજ રહેવા દઈ ચાલી આવવું. પેલો ગુલાંમ અબુને ફરમાવીઆ મુજબ સુવાડી આ-

વ્યો અને પોતાનાં મુરંખીને જાણાવીડીં. ખ-
લીફ વીચારયું કે અપુને ફક્ત એકજ દીવસ
ખલીફ થવાનો ઇરાદો હતો કારણકે તેને
દુખ દેનાર ઇમાંમ અને તેના ચાર સાથી-
આને શીક્ષા કરવાનો તેણે ઈરાવ કીધો હતો
તેની મરજી મુજબ થયું છે એટલે હવે તેણે
શબ્દો પકડવી જોઈએ.

શહવારનાં છેક મોડે સુધી અપુ શુદ્ધ રહ્યો
અને જીઆરે કેફ ઉતરી ગઈ ત્યારે તે જગી

કામાં હતી ત્યાંથી દાડી આવી અને પુછવા લા-
ગી કે “મારા બેટા તને શું છે? તને શું દુખ
થાય છે?” એ સાંભળી અપુ ભવાં ચઢાવી
બોલ્યો “આ નેક બુધી તું કોણને બેટા કરી
બોલાવે છે?” તેણીએ નરમાશથી જવાબ દીધો,
“કેમ બેટા શું તું મારો છોકરો અપુહુશન
નથી? કેવું અજબ જેવું છે કે તું પોતાનેખી
આજ ભુલી ગયો છે?” આ બુધી તું શું
બોલે છે? હું તારો છોકરો અપુહુશન છું? ખ-

તેને ખુશ મીજાજથી આવી. (મફ ૮૩૫.)

જોયો અને આંખ ઊંઘાડી પોતાને જીઆરે પો-
. ઘરમાંજ જોયો ત્યાર ઘણો અજબ થઈ
તે, “આ મોતીના ઝુમખા! આ બામદાદી
સેતારા! એ પરવાલાં સમાન હોડવાલી! માહા-
તાબો રોખશાર! તમે લોક ક્યાં છો? આવોની?”
એ મુજબ જે જે આરતોની સાથ તેણે વાત
ચીત અને મજા કીધી હતી તેમનાં નાંમ દઈ
બોલાવા લાગ્યો.

એટલા મોટા અવાજથી તેણે ખુમ પાડી
બોલવા માંડ્યું કે તેની મા જે પોતાના આર-

ચીત તારું બોલવું જુદું છે તું બોલે છે તે કાંઈ
તું સમજતી નથી હું કાંઈ અપુહુશન નથી
પણ હું આ શહેરનો ખલીફ છું!”

“બેટા એમ બકવાથી મુગો રહે, તને
આમ બોલતાં કોઈ સાંભળશે તો તને બે-
વકુફ ગણી હશશે!” “અરે આરત તું તો
અકલ ખોહી બેવકુફ બની છે! હું તને ખા-
તરોથી કહું છું કે હું પોતે તમામ ઇશલાંમીઆ-
ના રાહબર અને ખોદાનો મોકલેલો નખી ખ-
લીફ પોતે છું!” એ સાંભળી તેની બુધી મા

ખાલી, “અરે બેટા આ તે કેવો
૧ કે તું આવું ફાતું ફાતું બોલેછ. ખ-
નીત તને મગજની બીમારી થઈ છે; શું બદખ-
ખતીએ તને ઘેરીઆછ કે તું આવું બોલેછ!
ખાદાની મેહર તારાપર ઉતરો અને શેહતાનની
ચુંગાલમાંથી તને તે સાહેબ છોડવે! બેટા તું
મારો છોકરો અપ્રહરશન છે અને હું તને જનમ
આપનાર તારી મા થાઈછું.”

પ્રુધીએ જોયું કે આ તકરારથી તે કાંઈ શ-
મજતો નથી ત્યારે તે
ખાલી, “બેટા શું તું
જોતો નથી તું તારા
પોતાનાં ઘરમાં છે અને
ને ઝોરડો ખલીફને
વાપડવાને હોએ તેવો
એ નથી. વલી એ
ઘરમાં તુએ તારો બધો
જન કાઢાડ્યો છે. એ
ઘર શીવાય તું બીજે
કેટું રહ્યો નથી; અને
મારી સાથે તું એ બધી
છાંદગી ગુજરી છે. હું
તને ને કહું છું તેપર
ધીરજથી અને ઘંભી-
રાઈથી વીચાર કર

તું કેહેછ તે હું ધારૂં કે ખરૂં છે. (સર્કે ૮૩૭)

અને ને ચીજ કદી બને નહીં તેવા પર તારું
ધ્યાન મા આપ. મારા બેટા તું એકવાર ફરીથી
વીચાર કર.”

અપ્રહરશન એ સઘળું ધીરજથી શાંલસીડ.
તેણે માથું હાથપર ટેકવી વીચાર કીધો અને
તેની મા ને ને ખાલી તેપર ગોર કરી પોતા-
ની નજર આગલ તે સઘણાંની સામેતી જોઈ
પછે જાણે કોઈ મોટા ખુવાબમાંથી જગી ઉડ્યો
હોએ તેમ તે બોલ્યો, “તું કેહેછ તે હું ધારૂં-

છ કે ખરૂં છે. હું અપ્રહરશન છું, અને તું મારી
મા થાએ છે. અને હું પોતાને મારા પોતાનાં
ઘરમાં જોઉં છું.” પછે તેણી તરફ તીકી તીકીને
બોલ્યો. “મારો શક હવે દુર થાએ છે હું
ખરેખર અપ્રહરશન છું. પણ મને શમજ નથી
પડતી કે એ વીચાર મને કેમ આવ્યો!” તેની
માએ જોયું કે ભાઈ હવે ઠેકાણે આવી આ.
આ વીચાર આવવાનું કારણ તેણીએ તેને
સ્વપના સમજાવ્યો અને તેની સાથે હાથ લાગી

પણ તેટલામાં તે ભા-
ઈના કીડો પાછો ચવ-
ર્યો અને પાછા ભવા
ચહુડાવી તથા ગુણાલાવી
તે બોલ્યો, “અરે આ
પ્રુધી દાકણ ખચીત તું
વગર વીચારે બોલે છે!
ના ના હું તારો છોકરો
નથી-કે નથી તું મારી
માતા! તું મને ઠગેછ
અને ઠગાએછ! હું તને
કહું છું તે ખરૂં છે કે હું
ખલીફ પોતે છું અને તું
મને ઉલતું શમજાવશે
તે કદી માનીશ નહીં.”
તેની મા કરગરી ખાલી,

“અરે બેટા ખાદા ખાતર તું એ
છોડી દે, ખાદા ખબર શું બદખખતી.
પણા ઉપર આવી પડનાર હશે! બેટા તું
વરદગારની પનાહ માંગુ અને કોઈ બીજી વાત
કર, મધ કાલેજ આપણા મોહોલામાં શું બ-
નીત તે શાંલલ. કોઠવાલે આવી મશીદનાં ઇ-
માંમ અને તેના ચાર પ્રુધા સાથીઓને પકડ્યા
અને કોણ જાણે દરેકને કેટલા કેટલા ફટકા
ખાંધી માર્યા અને લોકને કહી શાંલલાવો કે

“જેઓ બીજાનાં કામકાજમાં નાહક માથુ ગાલી પંચાતી કરેછે તથા પોતાના આડોશી પાડોશીઓમાં જુદો કંકાસ ઉભો કરાવેછે તેઓ માટે એવીજ શીક્ષાછે.” એ મુજબ તેઓને દરેક મોહાલે ફરવીઆ, અને હોકમ કીધો કે ફરીથી તેઓએ આ જીલામાં પગ મુકવો નહીં.” બચારી બુધીને તો થોડીજ ખબર હતી કે એ કાંમમાં અબુનેા મુખ્ય ભાગ હતો અને તેથીજ કરી તેણીએ પોતાનાં છોકરાનુ મગજ બીજી વાતપર લઈ જવાને એ વાત છેડી. પણ એથી તો તે વધારે ઉશકેરાયો અને પોતે ખલીફજીએ એ વાત તેના ધીઆનમાં વધારે નેરથી બેઠી, તે બોલી ઉઠ્યો, “હવે તો તારે હું ખરેખર ખલીફજી. જે વાત તુંએ મારી આગલ કીધી તે શાંભલીઆ પછે તો મારી પુરી ખાત્રી થઈએ, માટે આ શ્વપનો હતો એમ મારી આગલ બોલીશ મા, હું કાંઈ હુંગેલો હતો નહીં અને હમાણાની માફકજ જાગતો હતો અને કોટવાલની જે વાત તુંએ મારા આગલ કીધી તેથી આર મને ખુશી ખરપા થાએછ કારણકે તેણે મારા ફરમાવીઆ મુજબ કીધું. વળી મને એટલી તો ખુશાલી ઉપજેછ કે પેલા ઈમામ અને તેનાં પેલા ચાર મીત્રાને પુરે પુરી શીક્ષા થઈ, પણ હવે હું એટલુંજ જાણવા માંગુંછ કે હું હયાં શી રવેશ આવી બેઠોછું! ખોદા! તારા શુકર! ખચીત હું ખલીફજી અને બુધી હવે તારી વાત મને ઉલતું સમજવાને જોખી કેહેશે તથલી વીઅરથ સમજવી.”

એની માએ દલગીરી શાયે જોયું કે જીઆરે તેના છોકરા આ સઘલું ખાત્રીથી માંનછ તો તેનાં મગજની હાલત ખગડી હતી, અને એજ વીચાર મનમાં રાખી તે બોલી “દીકરા હું ખોદાની પરાશરથના કડુંછ કે તારાપર તે રેહેમ નજર લાવે! અરે ખોદા ખાતર તું આવું ઘેલું

ઘેલું મકવાનુ માંડી વાલ! ખોદા . . .
લે કે તુંને માફ કરે અને શલુકાઈથી વાત વાની તને શાહેતા આપે! દીકરા ફુનીઆના લોક જ્યારે તને આ રવેશ બોલતાં સાંભળશે તો તેઓ તારે વીશે થું અને કેવો વીચાર બાંધશે? તને ખબર તો છે કે દીવાલનેબી કાંન હોયછે.

પણ આથી તો તે વધારે ખીજવાઈ ગયો અને ગુશાથી બોલીઓ “બુધી આરત મેં તને એક વાર જણાવીઈ કે તારી જીભને ખકતી બંધ કર, જો તું તેમ નહી કરશે તો ઉઠીને તને એવો સવાદ ચખાડીશ કે તે તને જનમ શુધી યાદ રહી જશે! હું પોતે ખલીફ છું અને ઇશલાંમીઓને આ ફુનીઆંપર ત્રાકલેલો રાહખર છું—માટે જે હું બોલુછ તે તું કબુલ કરે તો ઠીક છે.”

બચારી બુધીએ જોયું કે પોતાના છોકરાને સમજવાં લેવામાં તેના સઘળા ઉપાય ખુટયા તેથી ગરગર રડવા લાગી અને પોતાના એક પુરા છોકરાની આવી માઠી હાલત જોઈ ઘણી અજબોબી અને દલગીરી જાહેર કરવા લાગી. એથી તો અબુદુશછે નરમ પડવાને બદલે ઘણો કરોધ કરી પડ્યો અને પોતાની મા તરફની સરવે આખર અને મરીઆદા બુલી ગયો તે દારી જઈ એક મજબુત લાકડી લાવ્યો અને એવા જુસાથી તેના તરફ ધસ્યો કે કોઈનેબી બીહીવાને કારણ મલે. તે ધમકી આપી તેણીનો પુછવા લાગો, “આ ઘાટકી આરત મને ખરું કેહે હું કોણ છું?” પણ જરાબી બીહીવાનાં તેણીએ બેધડક જવાબ દીધો “બેતા હું એમ નહીં માનતી હતી કે તું આટલોબધો ફરવાઈ ગયોછ કે તારા ખોદાને અને તારી માનેબી બુલી ગયોછે. તને કોણે જનમ આપ્યો, તને કોણે ઉછેરી મોટો કીધો તે તો સઘલું જુ-

પણ પોતાને ખી તું વીસરી ગયો છે! મારો જીવેલો દીકરો અયુદ્ધશન શીવાએ ખીન્ને કોઈ નથી અને ખલીફ હોવાનાં ગુમાનમાં જે તું ખોટું લયભરેલું ગોઠુ ખાએ છે તે આપણા ખરા લાયગશાલી બાદશાહ અને અને ખર! ખલીફ જેણે ગઈ કાલેજ આપણને બાદશાહી ઉદારતા ભરેલી શાગાદથી નવાજ્યા છે તેને અપમાન કરે છે. ખલીફ હાર્દન અલ-રશીદ એજ આપણા ખરો પાહદશાહ છે. વળી તને કહેતાં જુલી ગઈ કે ગઈ કાલે વડો વજીર ગીઆફર હયાં આવ્યો અને હજાર શુનેરી શીકાનો ઠેલી મારા હાથમાં મુકી અને ફરમાવીઝિં કે નાંમવર ખલીફને દાવા ચાહા કે જેણે એ અખશોશ મોકલી હતી. અને દીકરા, મારા વરશ હવે કેટલાં બાકી રહ્યાં છે કે એ અખશોશ ભોગવવાને જેટલું મને લાભકારી છે તે કરતાં તને કોઈ પરકારે આજી હોય.”

એ સખુને જોવા કાને પડ્યા કે તેનું બેજી તદન આખળી ગયું કારણકે તેને ચોકશ યાદ હતી કે એ અખશોશ તો તેણે પોતે મોકલી હતી અને ત્યારે પોતે ખલીફ શીવાએ ખીન્ને કોણ હોય? તે બોલીઆ કે “હવે ત્યારે તારો ખાતરી થશેની કે જે અખશોશ તને કાલે પુગાડવામાં આવી તે મારા પોતાના હોકમથી. મેં પોતે ગીઆફરને હોકમ કીધો હતો કે તેણે પોતે એ ઠેલી તને આપી આવવી અને હું પોતે ખલીફ છું તેથીજ તે મારા હોકમને તાબે થઈ તને તે ઠેલી આપી ગયો. આ સઘળી સાબેતી છતાં આ ખારત તું મને ઉલટું ઉલટું શા સખખથી સમજાવે છે અને હુંજત કરી જણાવે છે કે હું તારો પોતાને છોકરો થાઈછું. તારી એ હુંજતને માટે તને હું શીક્ષા કરવા વીનાં રેહવા દેવાને નથી.” એમ કહી તે ઘાટકી બની

જઈ તે ખચારી બુધીને પેલી લાકડી વટે શાહજર ફટકાવી કાઢાડી.

બુધીએ આ મામલો ગુંજરતો જઈ બુમ પાડી મદદ માગી નથી આસપાસનાં લોક દાડી આવ્યાં તોખી અયુદ્ધસન મારતો અટક્યો નહીં અને દરેક ફટકે તોણીને પુછતો અચો કે તે પોતે ખલીફ હતો કે નહીં! પણ તે બુધીખી તેને એકજ જવાબ દેતી કે તે તેના છોકરો અયુદ્ધશન હતો.

આડોશી પાડોશીનાં આવી પુગવાથી અયુ નરમ પડ્યો અને જે પેહેલો આવ્યો તેણે અયુના હાથમાંથી લાકડી છીનવી લઈ કહ્યું, “અયુદ્ધશન એ શું તું કરે છે? શું તું ખોદાતાલાને ખી પોછાંનતો નથી અને તદન અકલ ખોહી બેઠો છે? જે માએ છોકરાને આટલા બધા લાડથી ઉધારેલો તે છોકરો કદી પોતાની માતાપર હાથ ઉચકે? શું તને આ ચાલ ચલાવતાં શરમ નથી ઉપજતી? જે ખચારી એ સઘલો ભવ તારી પાછલ ખરાબ કીધો અને જે આટલા બધા પ્યારથી ચાહે છે તેના બદલો આવી રીતે વાલવા નીકળ્યો છે?” અયુ પોતાનું ગુમાન છોડ્યા વીના ગુસામાંજ બધા તરફ તીકી તીકીને જોવા લાગો અને ગરમ થઈ બોલ્યો, “તમે અયુદ્ધશનનું નાંમ લઈ બોલો છો તે કોણને કહો છો? શું તમે મને અયુદ્ધશન કરી બોલો છો?” આ સવાલ કરતો જોઈ બધા અજબ થઈ ગયું પણ જે પડોશી પેહેલાં બોલીઆ હતો કહ્યું, “એમ કેમ? જે માએ તને ધવાડી છરીઆ તેને શું તું જુલી ગયો કે?” “જાઓ જાઓ નીકલો હયાંથી બધા તમે બીખારી રવડતાઓ છો! હું તમોને કે એણે પોછાંનતો નથી અને કદી બોલખતોખી નથી. હું કાંઈ અયુ હશન નથી પણ હું પોતે ખલીફ છું અને એમ કબુલ કરવાને હું તમોને શીક્ષા કરીશ ત્યારેજ તમે ઠેકાણે આવશો?”

એ શાંભલતાંજ બધા એકઠા થયલા લોક શ-
મભા કે એ બચારો ઘેલો થઈ ગયો હતો
તેઓએ જોયું કે ફરીથી તે હાથ ખાડ ઊંચકી
ખરાબી કરશે તેથી તેઓ બધા તેનીપર તુટી
પડીઆ અને તેના હાથ પગ બાંધી લીધા,
તોપણ તેઓએ આવી હાલતમાં તેની મા શાય
એખલો રાખવાને દાહાપણ જોયું નહીં તેથી
એ જાણુ હકીમને જોલાવા દાડયા જે શાં-
કલ, બેડી વગેરે અશખાખ લઈ તુરત ત્યાં ખીજ
આદમીઓ સાથે દાડી આવ્યો. અબુહોશન જેણે

ચોકુજ વીચારીઊં હતું
કે તેને આમ ખમવું
પડશે તેણે જીઆરે હ-
કીમ અને તેનાં આદ-
મીઓને દાખલ થતાં
જોયા ત્યારે બંધમાંથી
છુટવાને ઘણા ફાંસ મા-
ર્યાં, પણ જીઆરે તેનાં
ખભાંપર તેના રખેવાલે
એ ચાર સપાતા લગાવી
કાહાડયા કે તે ચુપજ
થઈ ગયો અને પેલા
હકીમ અને તેના સા-
થીઓએ જે જે કીધું તે

મુગે મોહોડે કરવા દીધું. તેના પગે હાથે ખરા-
મેડીઓ ઠોકી તેઓ તેને ઘેસાઓને રાખ-
ી જગા તરફ લઈ ગયા. રસતે જતાં લોક
કડાં મલીઆં અને કોઈ કોઈ તેને ખીજવતાં
અને ચીડવતાં હતાં એટલુંજ નહીં પણ કોઈ
તો આવી તેને ઠાળ ઈખરાક કરતું, કોઈ ઘભો
મારી જતું તો કોઈ તેને ઘેલો અને બેવકુફ
કેહેતું, તે સઘલાનાં જવાબમાં તે એટલુંજ કે-
હેતો કે, “જોદા શીવાએ ખીજ કોઈમાં ખરો

મોટાઈ અને કાબુ હોતો નથી.

જો કે ઘેલો અને બેવકુફ શમજેછે પણ
તો શારી સારી માફક જાણેછ કે હું મારા
અકલ હોશીઆરીમાં છું ફક્ત જોદાના ચાહાને
ખાતરજ હું આ સઘલું સોશું છું.” તેને દયાના
શાળામાં લઈ જઈ તૈયાર કીધેલાં બોયડાંમાં
તેને નાખે તે પેહેલાં તેના રખેવાલે જરાખી
દયા વગર પચાશ જેરખંધથી તેને હુશીઆરી
કરી દીધો, અને ત્રણ અડવાડીઆં શુધી દરરોજ
એટલા ફટકા તેને મારતો અને દરેક ફટકે તેને

ભણાવતો કે ખલીફ હો-
વાતું સઘલું ગુમાંન તેણે
છોડવું. અબુહોશન તેને
એટલુંજ કેહેતો કે “હું
કાંઈ ઘેલો નથી પણ અ-
તારી વરતાણુંકયા ખરો
ખર હું ઘેલો ગાંડો બની
ગયો છું.”

અબુહોશનની મા
તેને દરરોજ દીવાંનાશા-
લામાં મલવા જતી અને
તેણીને પોતાના દુખની
કાંહાંની જે કકલાતથી

કેહેતો તેથી તે ખચારી

ગરગર રડતી. દુકમાં તેની પીઠ ખભાં અને
આખુ શરીર ફટકાઓથી એટલું તો કાલું અને
શુજ આવેલું હતું કે તે ખચારાથી ફરહરખી
થવાતું હતું નહીં. તેની મા તેને દીલશો દતી
અને વાતચીત કરી જાણવા માંગતી કે તેનું
ખલીફ તરીકેનું ગુમાંન ઉતરીઉં કે નહીં. પણ
એ વાત છેડતાંજ તે એટલો ગુસા અને જહ-
નુનમાં આવી જતો કે તે ખચારીને નાઉમેદ
દીલે તેને એજ હાલતમાં રેહવા દઈ ઘર પાછું

પચાસ જેરખંધથી તેને હુશ્યાર કરી દીધો. (મફ ૮૪૦)

આવડું પડતું, પણ પોતે ખલીફ તરીકે જોગ વેલી શાહેબી, કીધેલી મોજ, આપેલાં ફરમાનો અને પેહેડેલા પોષાકની તેનાં દીલમાં રમી રહેલી કેફીઅત આશતે આશતે તેનાં મગજમાંથી ઝોછી થતી ગઈ. તે નીરાંતે કોઈ વેલા વીચાર કરતો કે જો “હું ખલીફજ હોતો તો મારા અશલ ઘેરમાં મારી અસલ આરામગાહામાં મારા પોતાના કપડાંમાં હું શુતેલો કેમ હોતો? મારી આગલ ચાકર નફરો, ગુલામ અને ખીદમતગારો, અને ખુબસુરત નાજનીનો અને ખાંડીઓ કાં નહીં હોય? મારો વડો વજીર, મારા બીજા અમીર ઉમરાવો, દરબારી અને સુબાઓ જેઓ મારી આગળ ગુડણમંડીએ પડતા હતા તે સઘળાઓ મને છોડી જતા કેમ રહે વાર? ખચીત જો હું ખલીફ હોત અને તેના જેવી સલતનત ધરાવતો હોત તો કહે દાહાડાનો મને તેઓ હયાંથી છોડી લઈ ગયા હોત! મારે એ સઘળા બનાવને એક સ્વપનો શમજવો જોઈએ. પણ ત્યારે આ તો ચોક્કસ છે કે પેલા ઇમાંમ અને તેનાં સાથીઓ સંબંધી જે શીક્ષા કરવાને મેં કોટવાલને ફરમાવીડો તે બરાબર બળવામાં આવીડો છે. તેમજ ગીઆફર સાથે મારી મા પર જે મેં એક હજાર શીકાની ઠેલી ભેટ મોકલી તે પણ તોણીને પુગી છે! એ બે બનાવ મને ધચુપચુ કરી નાંખે છે કે મેં જોયલો બનાવ સ્વપનોજ હતો? એકકથી એટલીબધી તો ઉલટી વાતો થઈ પડી છે કે તેનાં ગુચવારામાંથી નીકલવું મને મુશકેલ થઈ પડ્યું છે માટે હવે તો રસતો એજ રહ્યો છે કે પરવરદગાર જે શરવે બીનાથી વાકેફગાર છે તેનાં પર વીસવાસ મુકી બેસવું.”

અબુહુશન આવા ડાહ્યાપણ ભરેલો ઠેરાવપર આવીઓ તે વેળા તેની મા તેને ફરીથી મલવા આવી. પોતાના બેટાના હાલોહવાલ થઈ

ગયલા હાલ જોઈ તેણીની આંખ આંજીથી ભરાઈ આવી. તેણીએ તેને જોતાં વાર સલામ કીધી જેના ઉતરમાં તેણે પાછી કીધી કે જેમ આગળ તેણે કીધું હતું નહીં. આ ફરફાર તેણીએ તુરત જોયો અને ખુશી થઈ કે એ નીશાની ઘણી સારી હતી. પોતાના આંજી નુછીતે બોલી, “કેમ બેટા હમાણાં કેમ છે? જે શેહતાન શક્તીએ તારા દીલમાં ગુમાંની ભરેલા ફાટા ફાટા વીચાર મુક્યા હતા તે દુર થયા?” એના જવાબમાં તે જે બોલીઓ તે એટલું તો દાહ્યાપણ ભરેલું નરમાશવાલું અને પોતાની માતા તરફ જે ચાલ તેનાથી ચલવાઈ ગઈ હતી તે વીશિનો ખરેખરો પસતાવો બતાવનાર હતું કે તેની મા ખુશી થાય તેમાં નવાઈ હતી નહીં. તે બોલીઓ, “હું ખરેખર મારી ભુલ કબુલ કરું છું અને મારાથી જે તારા તરફ બેહદ ~~ધુલ~~ અને બેઅદબી થઈ છે તે સારૂ માફ માગું છું. વળી જે જે પડોશીઓને મારાથી ગાલ અપાઈ છે તેઓથીબી મારી દરગુજર ચાહું છું. હું સ્વપનાનીજ કોઈ લેહેરમાં ડગાઈ ગયો હતો પણ એ ખુવાબમાં દીઠેલી બાબદ એટલીતો ખરી વાત અને બનેલા બનાવને મળતી આવી કે તેમ જો બીજા શખ્શને થયું હોયતો તે મારા કરતાંબી વધારે તેહેકીકથી માને અને બીજાઓ પાસે તેમ મનાવાને ઉછાખળાપણું બતાવે માણાંબી મને એ બાબે એટલો શક રહી છે અને મનમાં ગુચવારો થાય છે કે ખચ. મારી ખાત્રી છે કે મેં જે જે જોયું છે તે મેં મારી પોતાની નજરે જોયું છે. અને એક સાવધ ફરતું ફરતું માણસ બળવે અને જોયે તેમ મેં કીધું છે. પણ હવે જે હોય તે—હું તેને હવે એક સ્વપનો કરીજ માનીને બેસું છું. હવે મારી ખાત્રી થાય છે કે મારામાં નામદાર ખલીફનો

ઓલો વટીક નથી પણ અબુહશન છું. અને એક એવી માતાના પેતથી અવતરેલો છું કે એ કમતાલે દીવસ જેની યાદદાસ મને સદા ગુચવારામાં રહેવા દશે તે દીવસ સુધી મેં તેના તરફ માન અને માયાથી જોયું છે. અને હવેથી મને લાયક છે તેમ મારી જીવગીની ઘડી સુધી તેવાંજ માંન અને માયાથી જોતો રહીશ.”

એ ખુદી જે પોતાની આંખ ગમીના આનુથી ગરમ કરી હમેશાં જતી હતી તે હવે ખુશાલીનાં થંડા કતરાથી પોતાની ગમની ગરમી થી ભરાયલી ચશમને થંડક આપી બોલી, “મારા બેતા તને આ રવેશે વાત કરતો જોઈ મારૂ દીલ ખુશાલીના ઝરાથી ભરાઈ ગયું છે. પણ તને આ બતાવ ખાખે મને વીચાર આવે છે તે જાણાઉ છું કે જે તારા ધ્યાનમાંથી ખીસી ગયો છે. જે બેગાના ઘણીને તુંએ છેલ્લે દોન જમવા બોલાવ્યો તે ઘર પાછો જતી વેલા તારા ઝોરડાનું બારણું બંધ કર્યા વીના ગયો તો જો કે તુંએ તેને બંધ કરવાને ચેતવાણી આપી હતી; અને એથી કરીને શહેતાંનને તેઆં ફટકવાની તક મલી અને તે બુરાએ આ સઘલી મોહાકાંણવાલી* અને આવા ખરાબ સ્પનાથી તુંને હરાંન કીધો. માટે દીકરા તું તે પરવરતારને આભાર માંન કે તેણે તુને તુરત સારી સમજની બખશીશ કીધી અને મોટા ભયમાંથી બાંધો; અને તેની પાસ માંગતો રહેજે કે તુંને તે પોતાની નેગેબાંની તલે રાખે.”

એ સાંભલતાંજ અબુહશન બોલ્યો, “ખરેખર

* ઇસ્લામીઆનાં પગાંમખર હજરત મહમદે કહેલું છે કે “રાતે તમારા મકાનને દરવાજો બંધ કરો, અને બંધ કરતી વેલા બોધાનું નામ મોહાપર લેજો કારણ કે બોધના નામ સાથે જે દરવાજો બંધ થયેલો હોય છે તે શહેતાંનથી હુંગડી થકતોં નથી.”

માવતર તુંએ ખરૂં કારણ શોધી કાઢાડ્યું; તેજ રાતે એ સવપનો આવ્યો અને મારૂં મગજ ફરી ગયું. મેં તે શોધાગરને ખશુસ કરી કહ્યું હતું કે તેણે દરવાજો બંધ કરવો પણ તેણે કીધે નહીં, અને હવે મારી ખાત્રી થાએ છ કે દરવાજો હુંગાડો જોઈ શહેતાંન દાખલ થયો અને મારા મગજને ચેરવી મુક્યું. મોસલમનાં લોકને કદાચ ખબર નહીં હશે કે બગદાદમાં આપણે ખરૂં માનીએ છ કે જે જે વીપતી આદમી પર આવી પડે છે તે શહેતાંનનાં કારશયાંનથી હોય છે, અને જે ખરાબ ખુવાબને આધીન થઈ એ છીએ તે આપણા ઝોરડાનું બારણું વગર બંધ કરવે શુવાથી પલીદ હરેમન દાખલ થઈ આપણા ઉપર પોતાની શકતી ચલાવે છે તેથી છે; પણ માતા હવે હું બોધાની મેહરથી તદન સાહાજ થયો છું એ તું જોવે છે માટે હવે બોધા ખાતર મને આ જગાપરથી બાહાર લેજો કારણકે હવે વધુ વાર રહેવાથી મારી જીવગી જરૂર ટુકો થઈ જશે.”

પોતાના દીકરાને આવી રીતે અકલ પશંદ વારતા કરતો જોઈ તથા તેને બેકુફી ભરેલા વીચારો છોડી દેતો શાંભલી તેની મા ઘણી ખુદી થઈ, તે લાગલી દવાનશાલાના રખેવાલ પાસે ગઈ અને તેને એ હકીકતથી વાકેફ કીધો. તેણે આવી અબુહશનને તપાસીઆ અને તેણીની હજુરમાં તેને છોડી મુક્યો.

ઘર આવી અબુહશને સારો ઝોરક લેવા માંડ્યો કે જેથી તેની લડડી ગયલી તંદારસ્તી પાછી ઠેકાણે આવી. કેટલોક વખત તે ઘરમાંથી બાહાર ગયો નહીં પણ જ્યારે તેણે પોતાની તંદારસ્તી આગલ મીસાલે જોઈ ત્યારે સાંહાંજને વખતે પોતાના આગળા રાખેતા મુજબ તે એખલો ફરવા નીકલીઆ અને પોતે કીધેલા ઠેરાવ મુજબ

દરરોજ નવા આવનાર પરદેશીને પોતાને ધર લાવી જમાડતો ગયો.

જે દીવશે અબ્દુલશન પોતાના પર વીટેલા ગ-જા પછે પેહેલ વેહલો બગદાદ શહેરના પુળને બીજે છેડે ફરતો ફરતો નીકલીઓ અને જે બે-ગાંના મરદ તેને પેહેલો મલે તેની શાધમા

રહી તેને યજન કર-વાની પેરવીમાં હતો.

એ દીવશ મહીનાને પેહેલો રોજ હતો અને

ખલીફ હુરન અલ-રશીદ એક ધારોજ કીધો હતો તે કે દર

પેહલી તારીખે પોતે છુપા લેખાશમાં બાહાર નીકલવું અને પોતાના

રાજમાં કીધેલા બંદા-બશ પરમાણે સઘલું

શમાંધાન ચાલેછ કે નહીં તે નજરે જોઈ તપાશ કરવી. હવે

અબ્દુલશનનું પુળ પર જઈ ઉભુ રહેવું કે

ખલીફ મોસલમનાં શોદાગરના વેશમાં તે

તરફ આવી લાગવું થયું. અને તેની પાછલ

પેલોજ ગોલાંમ ચા-લતો હતો. અબ્દુનીતો ખાતરીજ હતી કે એ

સોદાગરે બારણું હુંગાડું ચુકયું તેથી તેના પર સઘલી બદબખતી વરશી હતી તેથી તેને જતાંજ

દીલથી ધુન્યો અને મન સાથ વીચારયું કે “ખોદા મારો પર નેગાહા રાખો! જો હું બુલ

નહીં કરતો હોઉતો આ સાંમે આવતો તેજ

શખરાછે જેણે મારા પર જાદુ ચલાવી મને બો-લવી નાખ્યો હતો!” પછે તેના તરફ જોવાનાં અખાડા કરી તેણે પોતાની નજર નદીની તરફ ફેરવી, અને પેલો ત્યાંથી પટે એટલો વખત શુધી પીઠ દઈ ઉભો.

ખલીફને ફરોથી તેની શાથ મળ કરવાની

દઈ હતી અને અ-બ્દુલશન પર શું શું

વીટયું તથા કેહેવો તે હારમાર થયો અને

તેને દીવાનશાલામાં કેમ જવું પડયું તે

સઘલી બીનાથી તેણે આગલથી વ્યકેફગારી

મેલવી હતી. પણ ખલીફ પોતે જાતે

ધનશાહી અને સખી દીલ હતો અને અબ્દુ-

લશન તરફ તેની મે-હરબાણી કાએમ રહી

હતી કારણ કે તે સ-મજતો હતો કે તેના-

થી તેને ગમત મલશે. વલી તેને શક રહી

ગયો હતો કે ખલીફ થવાનો અખતરો

જમાવા પછે પોતાની આગલ

ચાલ અને ઠેરાવ જારી રાખ્યોછ કે નહીં તે જાણવું હતું તેથી તે

પાછો તે આગલા વેશમાં તેની આગલ આવવા લાગો.

બેઠની એકકપર નજર પડી, પણ અબ્દુલશને મોહો ફેરવી નાખ્યું તેપરથી ખલીફ અનુમાંન

કીધું કે તે તેના પર ખીજવાએલો હતો અને

ખલીફ મોસલમનાં સોદાગરના વેશમાં તે તરફ આવી લાગો. (ચક્રે ૮૪૩.)

તેને ધીકારની નજરથી જોતો હતો. એપરથી આસમાસ તેની અડોઅડ ચાલી આવ્યો અને તેના મોઢો તરફ પોતાનું મોઢોડું લઈ જઈ તે બોલ્યો, “આ ખીરાદર અબુહશન તમે પોતે ઉભા છો? તમોને જોઈ હું ઘણો ખુશી છું અને તમે મને બગલગીરી કરવા દો.” અબુહશન તેના તરફ જોયા વીના ખીજવાઈને બોલ્યો, “ના બા ના, મારે ભેટવું બેઠવું નથી—તું તારે રસતે ચાલીઓ જા !”

ખલીફે પુછ્યું “શું તમે મને ઓલખતા નથી? બરાબર મહીનો થયો તમે એક સાંહાંજે મને તમારે ત્યાં જમવા નહીં લઈ ગયા હતા અને તમે મને ત્યાં ખુબ મોજમજ નહીં કરાવી હતી? એ સઘલ કેમ ભુલી તમે ગયા? અબુ બોલ્યો, “ભાઈ જાની તારે રસતે! હું તને ઓલખતોખી નથી અને જાણતોખી નથી! તને ખીજી કામકાજ છે કે નહીં?”

આ અબુની જંગલી ચાલથી ખલીફને કાંઈ ઝાઝી મજ પડી નહીં, પણ તેને બરાબર ખબર હતી કે અબુનો ચોકશ એજ ઠેરાવ હતો કે એકવાર મેલાપ કરી ગયલા ભેગાનાં મરદ સાથે ફરીથી મેલાપ કરવો નહીં અને પોતાની પેરોણાગત તેને ચખાડવી નહીં, પણ જાણે એ વાતથી અજાણો હોય તેમ તે બોલ્યો, “તમે કહો છ કે તમે મને ઓલખતા નથી તે વાત હું માનું છું! તમે જરા ફરીથી દરીઆફત કરશો તો

ને યાદ આવશે. આટલા તુક વખતમાં તમે ન ભુલી જાઓ એ કેમ બને? ખોદા ખબર તમો પર કાંઈ ખુશીબત સુજરીછ કે શું કે તમે મારા તરફ આવા ધીકારથી જીવો છ? પણ આટલું તમે યાદ કરવું જોઈએ કે મે તમારે સાફ કહેવી સા! સોચગા બતાવી હતી અને જે કાંમ બજવાને તમે ધારતા હતા તે કાંમમાં મારી પુરી મદદ આપવાની મે મરજ અને ખુશી બતાવી

હતી તથા તમોએ કીધેલા પાડનું હેશાંન વાલવાને મે મારી પુરણ ઈછા બતાવી હતી.” અબુહશન કંતાલતો હોય તેમ બોલ્યો, “બાપુ તમે મારા કાયદા કીજે શું સારી સોચણા મારાવીછ તે મને ખબર નથી, અને જે સોચણાં તમે કદાચ ધરાવતા હો તેના કાયદા મને જોઈ તો નથી; તમારી ભલી દીલશાજી અને મારાં કાંમનાં હેશાંનનું ફલ મે એજ જોયું કે હું મારા મગજથી ખીશી ગયો; માટે બાપુ તમે તમારો રશતો લો અને ખોદા ખાતર મને કંતાલો મા આપો!”

ખલીફે તેને બગલગીરી કરી પડી બોલ્યો, “અરે ખીરાદર અબુહશન આવા કરોધમંત દીલથી તું મને છુટો મા પાડ; જુઓરે ખીજ વેલા તારો મેલાપ થયોછે તો એક માસની વાત પર જે પેરોનાગતની સારવાર અને મોજ ચખાડી હતી તે પાછી ચખાડ અને તારી સાથે શરાબ પીવા દો.”

“સાહેબ એ વીશે મેં ઠેરાવજ કીધોછે” અબુ બોલ્યો, “અને તમો જેવા કમનસીબ આદમીને બજાર વાર નોતરવાને મેં સોગંદ લીધાછે. તમોને આ કેહેવત ખબર છે ની કે “તમારૂં ઘોલ લેઓ અને ચાલીઓ જાઓ” તેમ એ કેહેવત તમારા પર લાગુ પડી હયાંથી રસતો માપો મેં કેટલીક વાર તમોને નાપાડયું—ખોદા તમોને યારી આપે જાઓ ભાઈ! તમારે લીધે મારી કમબખતી થઈ હતી અને ફરીથી તમારી ઉપર ભરસો રખાતો નથી”. વળી તેને ગલે લાગી ખલીફે કાકલુદીથી બોલ્યો, “મારા નેક દોશત અબુહશન તમારે તરફથી આવી ચાલની વકી મેં કદી રાખી હતી નહી. મારી સાથે એવા તીખાશથી ના વાત કરો પણ મારી દાસતી ધીઆનમાં લઈ તમે સમજો. મેહેરબાંની કરી કહો કે તમારા પર શું ગજબ પડ્યો

રાણકે તમે ખાતરીથી માને કે તમારે વીરો મને ઘણું ઉંચું મત છે અને હમેશાં તે રહેશે અને મારેથી ને વીરપતી તમારે આવી પડી હશે તેના બદલો વાલી આપવાને હું ખનતું કરીશ.” અપ્પહસન પીગલીઓ તે બોલ્યો, “તમારાં ખાલેશ દીલો અને બોલાઈએ મારી હટને જીતી લીધી અને જીતારે તમે મારી વાત સાંભળશે તારે કબુલ કરશે કે હું તમોને બદનાંમી આપુછ તે કાંઈ ખોટી નથી.”

અપ્પુની પાસે ખલીફ બેઠો; અને ને ને દાસતાન તેણે કહ્યું તે સાંભળ્યું. એ પછે અપ્પ હશન બોલ્યો, “આ સઘળું ને ખનીગીં તે તમારા વાંકથી ખનીગીં તમારો દાશ કાઢાકુંછ તેથી તમે અજબ થશો; પણ તમોને યાદ છે કે શુતી વેળા મેં તમુને ચેતાવ્યું હતું કે જતી વેળા મારા ઓરડાનું ખારણું બંધ કરીને જવું જેમ ન કરતાં તમે જતા રહ્યા અને નવરૂ નેઈ કુશત દીઆનતના દેવે મારા ઓરડામાં દાખલ થઈ ઉપર મુજબનો ખુવાબ ઉપજાવ્યો જેની ઝૂરી અસર મારાપર એટલા જોરથી રહી કે મને કમખખતીના ખાડામાં ઉતરવું પડ્યું. હું બેહુદ મુશકેલી અને હેરાંતગીમાં પડ્યો મારી માતા તરફ ને મારાથી બેમરવતાઈ થઈ અને તે બુઢીને ને માર પડ્યો તે સઘળો ગુનાહ તમારી ઉપલી બેદરકારી થકી તમારે સર છે ! અરે ખોદા હવે મને બોલતાં શરમખી આવેછ અને વીચાર આવતાંજ માફ દીલ લ. જવાઈ જયછ કે તે બુઢી માએ ફક્ત એટલું કહ્યું કે હું તેના છોકરો થાઉંછું અને હું ખલીફ નથી તો તે પરથી મેં તેનાપર હાથ ઊંચક્યો અને કદાચ મારી પણ નાખતે ! વળી મારા આડોશી પાડોશી સાથ મને કંકાશ થયો તેમને મેં ગાળો આપી. તે પણ જો તમે ખા-

રણું બંધ કીધું હતે તો ખનતે નહી. એ સઘળાંના દાશ તમારે શર નહી પડે તો કોણને શર ?” એ સઘળું ખલીફ ને આગળથી જાણતો હતો તે તેને જુશાથી પાછું વરણવતો નેઈ મુછમાં હર્યો અને પોતે રચેલી તાલ ફેંદવી અને કેટલી હદ સુધી ફેંદેહમંદ ઉતરી તેથી સંતોષ પાંચે અને ને બોલા દીલથી તેણે એ હકોક્ત કહી તે નેઈ ખલીફથી હસી પડાયું.

અપ્પહસન એમજ સમજતો હતો કે તેની આ વાતથી સાંભળનારના દીલમાં દયા અને દલગોરી ઉપજશે પણ તેને બદલે ખલીફને હશતો નેઈ તેને ગુશો ચહડી આવ્યો તે બોલ્યો, “શું મારી વાત સાંભળી મારા મોઢો પરજ તમે હશે છો અને મારી મશકેરી કરોછ ? મેં ને વત તમો આગળ ગંભીરાઈથી કહી સાંભળતી તે શું ડડા મશકેરી સમજોછ ? જુવો તમુને મારા કહેવાની સચાઈ અને સાબેતી જોવી હોય તો આ નીશાંની જુવો” એમ કહી પોતાનું ખણું ઊંઘાડી તેની આગળ ખુલું કીધું ને પર કાળા ચરબેતા અને દાહાંમ ના દાગ પડી રહેલા હતા. અને ચાંમડી જે-રખંધના જરખથી શુહન મારી શીહા ખની ગઈ હતી.

આ દાઘ અને ખલાંની થયલી હાલત એ ખલીફ દીલથી કમકમ્યો. તેને દીલથી દયા અને મનથી પસતાયો કે આટલી હદ સુ મશકેરી વધવા દીધી પણ એ બાબે કાંઈખી વીચાર જાણાવીઆ વીના તે બોલ્યો, “ખીરાદર અપ્પહશન ચાલ ઉઠ અને ચાલ આપણે તારે ઘર જઈએ અને આજની રાત મજાહમાં ગુજારીએ અને આવતી કાલથી ખોદાં કરશે તો શઉ સારૂ થશે.”

જે કે અબુએ તો ઠેરાવ કીધેલો હતો કે એક વખત આવી ગયલા મુસાફરને ખીજ વાર પોતાની સાથે જમાડવો નહીં તોપણ ખલીફની આજ્ઞા અને મલતાવડા સ્વભાવથી તે ઠેરાવ રદ કરવાની તેની ફરજ પડી; એને તે મોસલમનો એક સોદાગર તરીકે જ સમજતો હતો તેણે કહ્યું “હા તમારું કેહેવું મારે માથે ચહડાઉં પણ એ સરને કે તમે સોગંદ ખાઈ વચન આપો કે જતી વખતે મારો દરવાજો ખંધ કરી જવો કે જેથી નાપાક દેવ મારા ઘરમાં ગુશી મારૂ મગજ ચેરવવા પાંમે નહીં.” ખલીફ તેમ કરવાને વચન આપીઠો અને પછે તેઓ ત્યાંથી ઉઠી શહેરમાં આવ્યા અને અંધારૂં થતાં તેઓ ઘર આવી પુગા.

ખલીફ અબુને વધારે અજાણો રાખવાની મતલબથી કહ્યું “મારાપર તમે પુરો વીશવાશ રાખો અને હું કબુ મારો કોલ તોડીશ નહીં મારા જેવા સખસપર વીશવાશ મુકવાને તમારે જરાખી અચકાવું નહીં જોઈએ કારણકે હું તમારી ફત્તે, આબાદી, અને સુખ થયલું જોવાને શદ્દ ઇછું છું! અને ઇનશાલા એ મારાપર મુકેલા ભરૂંસાની અસર જાણાયા વીના રહેશે નહીં” અબુહશને તેને બોલતો અટકાવી કહ્યું “મને તે કાંઈ જોઈતું નથી ફક્ત તમારી રખાઈ સારૂં હું તમોને મારી સાથે લઈ ઈછું અને મારે સારૂં તમારી સારી ઇછા જાદા ખાતર તમારી પાશેજ રહેવા દેઓ મને તેવું કાંઈ જોઈતું નથી. જે જે વીપતી મારાપર ગુજરી તે સઘળી તમારી એવી ધારણાંને લીધે અને દરવાજો ખુલો રાખી ગયા તેને લીધે છે.” અબુનાં આ ખોટા ખીઆલપર હશી ખલીફ બોલ્યો, “ઠીક છે ત્યારે જેમ તમોને ગમે તે ખરૂં, હું તમારે સારૂં કશું ઇછશન નહીં.”

“આંમ તમારા બોલવાથી મને હવે ખુશી લા છે.” હા ન બોલ્યો, “મને કશું જોઈતું નથી તમે તમારું વચન પાલજો એટલે બધું મને મલો મુકું.”

ઘર પુગા કે હશને પોતાની માને બોલાવી, ખતી સલગાવી, આપણા વેશ ધારી મુશાફરને એક જગાપર બેસાડ્યો અને પોતે તેની પડોશમાં બેઠો. તેઓએ વધુ તાજીમ તવાજો કરયા વીનાં જો ખાનું શરૂપર પીરશેલું હતું તે ખાધું. ખાનાથી ફરેગ થવા પછે અબુહશનેની માએ ટેબલ સાફ કરી આખાણા સાફ મેવો, મીઠાઈ લાવી મુક્યાં અને શરાબની શીરોહી ભરી મુકી. એટલું કરી તે ત્યાંથી જતી રહી. અબુહશને પેહેલાં પોતાનું પીઆલું ભરીઉં અને પછે ખલીફને ભરી આપીઉં પીતાં પીતાં તેઓએ તહરેવાર ગાંમગપાતા ચલાવા માડ્યા, ખલીફ જુઆરે અબુહશનેને દારૂનો ગરમી અને મશતીમું આવેલો જોયો ત્યારે મોહોખત અને પીઆરની વાત તેની આગલ છેડી અને પુછ્યું કે મોખત જેવો જુશો તેને કોઈ દીવશ થયોછ કે નહીં.

અબુએ બોલાં દીલથી કહ્યું, “ખીરાદર પી. આર અથવા શેઆદીને હું એક ગુલાંમી જુઆર જેવી શમજું છું અને તેમાં ગીરફતાર થઈ પડવાથી હું હમેશાં દુર નાહામું છું; અને ખરૂં બોલતો સરસ શરાબ અને ખુશમીજનને વધારે ચાહું છું. તુકમાં મારા મોત્રે શાથ મોજમજ ખાવા પીવા અને રંગ રાંમશનીમાં દીવશ ગુજરવા મને ગમેછે, પણ તોખી આરતનો પીઆર શમજવાને અને લગનની ખુખી પીછાનવાને મારામા લાએકાત નથી એમ ના સમજે. પણ મને જો કોઈ ખુખશુરત ચેહરાની સારા સ્વભાવની અને મીઠી વાણીની આરત જેવો મે મારા પેલા ખુવાબમાં દીડી હતી તેવી આ-

ત મલે અને મારી સાથ દીનરો મોનમન બોગવવામાં રંગરાગ કરવામાં અને કી મીઠી વાતો લમબાવામાં અને તુકમાં મને બધી રીતે રીઝવવા માહીતગાર હોએ એવી આરત હાથ લાગે તો મારો વીચાર ફેરવી તેની સાથ નેકા કરવાને મને અડચણ નથી, કારણ કે એવા આરત સાથ મારા દીવશ ઘણા શુખમાં ગુનરૂં એવી મારી ખાતરી છે, પણ એવી આરત કેયાં મલે? ખલીફનાં મેહેલ શીવાએ તે કયાં હાથ લાગે અથવા અમીર અને વજીર શીવાએ તે વીચાર મેલવવાને કોણનું નશીબ હોય? માટે હાલ તુરત તો શરાબ પર જે મેં વીચાર બાંધ્યો છે તેજ બરહુક છે કારણકે એ મોજ સસતી અને સરવે એક સરખી રીતે બોલાવી શકે એવી છે” અને વળી ફરીથી પોતાનું તેમ ખલીફનું પીઆલું ભરી તે બોલ્યો “લેઓ, અને એવીજ વાતો કરી આપણે મગન રહ્યો.”

શરાબ પીધા પછે ખલીફ બોલીઓ “આ કેહેવું દયા આણવાનું છે કે તમે જેવા એક મરદાને મરદ જે મોહબતની કીમત પીછાની શકે છે તે આવી એકલવાસી છડી જાહેગી ગુનરૂં.” અબુ તુરત બોલી ઉઠ્યો “મને એવી એકાંત જાહેગી ઘણી લાવે છે. એક આરત જેની ખુબસુરતીથી હું નારાજ હોઉં અને જેનાં ખોણકોટકથી રાત દીન કંટાળેલા રહું તેનાં કરતાં આ જાહેગી ઘણી ભલી છે.” એ મુજબ ઘણાં લાંબા વખત વેર વાત કીધી. અને જ્યારે ખલીફ જેયું કે અબુ શરાબની તદ્દન લેહેરમાં ચકચુર થઈ ચુકો છે ત્યારે તેણે ઇશારો કીધો “જ્યારે એમજ છે અને એક નેક આદમીને જે ખાહેશ હોય તેવી તમોને છે તો તમારા મીનજને પેશ પડતી અને તમોને

મતગમતી નાર હું મેલવી આપવાની કોશિશ કરું.” પછે અબુના હાથમાંનું પીઆલું લીધું અને તે નહીં જોએ તેમ પેલીજ ભુકી નાખી અને સરાબથી તે પીઆલું ભરી તેને હાત આપતાં બોલ્યો, “ચાલો ત્યારે જે આરત તમારી સાથ નેકા કરી તમોને ખુશી કરે તે આરતની તનદરોશતી લેજો. ખચીત મારી ખાતરી છે કે જે આરત મેલવી આપીશ તે તમોને ખુશી અને સુખી કરીઆ વીના રહેશે નહીં.”

અબુએ હશીને તે પીઆલું લીધું અને બોલ્યો, જ્યારે તમે એવું ચાહો છો તો તે તમારું બોલવું આમીન થાઓ! એક ખેરખાહ દાશત આવી એક નીરજીવ માંગણી કરે અને તે હું ના પાડું એ કદી જેબલરેયું કેહેવાએ નહીં. તે આરત વીશે તમે મને વચન આપો છો તેની તનદરોશતી બાખુશીથી હું લઉં છું; લોકો તારે કબુલ કરવું જોઈએ કે તમારા બોલ પર મને ઝાઝો ઇતબાર નથી!” એ મુજબ બોલો ખુશાલી ભરેલા દીલે તે પીઆલું ઓટી ગયો અને થોડી પગમાં નીનદરાદવીની ગોદમાં લોહ પોડ થઈ પડ્યો એ જોતાંજ પેલા બહાર ખરા રહેલા ગોલાંમને ખલીફ હોકમ આપીઓ કે તેને ઊંચકીને મેહલમાં લઈ જવો તે ગોલાંમ તેને લઈ ચાલ્યો અને હમણાં ખલીફનો ઇગર આગળ માફક અબુને પાછો મોકલવાનો હતો તેથી તેનાં આરડાનું ખારણું બંધ તેની પુકે ચાલ્યો.

મેહેલમાં પુગતાંજ ખલીફ હોકમ કીધો કે તેને ચોથા દીવાનખાણામાં લઈ જઈ શુવાડવો કે જે દીવાનખાણામાંથી તેને ઊંચકી તેને ઘર લઈ જવામાં આવ્યો હતો. વળી પોતાનો બાદશાહી લેખાશ જે તેને પેહેલાવામાં આવ્યો હતો

તે પેહેડાવાને ચુક્યો નહીં' પછે જે ખાંદીઓ નાજનીનો બાકર નફરો અને ગુલાંમો તેની હાજરીમાં એ ઝોરડામાં એક માસની વાત ઉપર ઉભા હતા તેમને બધાને કરમાવ્યું કે અણુ જ્યારે જંગી ઉઠે ત્યારે તેની સાથે આગળ મારફત વરતવું. એટ-

લું કેહી તથા જ્યારે તે ઉઠે તે પેહેલાં પોતાને સજ્જ કરવાને પોતાના વડા ખીદમતગાર મસરારને ચેતાવી પોતે આરાંમ કરવા ગયો.

કેરવેલા વખતે મસરારે ખલીફને ઉઠાડ્યો. તે પોતાના તાઈ બેશવાનાં ઝોરડામાં આવી બેઠો કે ત્યાંથી અણુ શરવે કામકાજ માલમ પડે, જ્યારે પેલી લુકીની કેફી અશર પુરી થઈ કે અણુ જંગી ઉઠ્યો, પણ આંખ ખોલી નેત્રું નહીં, તેને

રતો નાંણુતાંજ સાત જુદે જુદે કે-

કાણે ખરી રહેલી ગાયણુકારોએ શુંદર શુશ્વરે ગાયણ ગાવા માંડ્યું. નાજનીનોનો કોમલ અવાજ મધુર વર્જતરોના નાદ સાથે મલવાથી એવો મનહરણ અને દીલપજર શુશ્વપર મચી રહ્યો કે અણુકુશન તો અજબ થઈ ગયો, તેણે તુરત

ખાહાદશાહી દેખાશ જે તેને પેહેડાવામાં આવીઓ હતા તે પેહેડાવાને ચુક્યો નહીં. (મકે ૮૪૭)

આંખ ઠી અને પોતાની અતીશય અચતીથી જે નેત્રું કે આગલ જે નાજનીનો અને ખીદમતગારો તેણે જોયા હતા તેઓ સઘલા હાજર ખરા ઉભા હતાં! તેજ ઝોરડો તેજ શીંગાર અને તેજ દેખાવ જ્યારે રફતે રફતે

તેની નજરે પડ્યાં ત્યારે તેની અજબ-ખી વધતી ગઈ, તેનું માથું ફરતું ગયું અને વીમાશન અને ઘભરાતથી તેનું આણું દીલ અને મગજ ચકરી ખાવા લાગું!

જેવું ગાયણ બંધ પડ્યું કે આપણા આ નવા થયેલા ખલીફને આસપાસના સઘલો દેખા જોવાને ધીરજથી બન્યું. પેલોજ સીધી દેખાવનો મસરાર તથા પેલીજ દીલ-આરાંમ ચેહરાની જવાન જોખનવાલી ઝોરતો અને ખીજ આગલ દીકલા નફરોને ઘણાજ આદરમાંથી તેના હોકમ

નીકલતાંજ તે બજવાને ત્યાર થઈ ઉભેલા દીડા. અણુકુશને પોતાનાં આંગલાં કરડ્યાં અને ખલીફને સમજાવે તેમ બોલ્યો, “અફસોસ મારાપર તેજ બેફાંમ ખુવાબ ગાલેબ આવીઓ! જે એક મહીનાંપર મારી નજરે પડ્યું

નાચીત દેખા-

તે રાસાંમાં ના... અને ભુલાવો ખા-
કે હું ખલીફ છું! આ શહેતાંન! ખોદા
પરાજય કરો! અને પથરવાળા જખરા
પાહાડના દખાનથી દાખી રાખો!"

એ પછી અણુએ પાછી આંખ બંધ કીધી
અને વીચારમાં ગીરફતાર પડી રહ્યો! પાછું
જેઠ તે વળી પોકારો ઉડ્યો, "આ પરવર-
તાર મને ખચાવ, જુરા શહેતાંનની ચુંગાળ-
માંથી મને છોડવ!" એ બોલતાં તેના ઘભરાત
ગાગળ કરતાં આછો થયો હતો અને ખુશ દ-
માવથી તેનાં ચેહરાપર ખુશી ઝમકતી હતી.
વળી તેણે આંખ વીચી અને પરપટ્યો. "હું
જાગતો જણાઉં તે છતાં આંખ વીચી હું
પડી રહું. પછે બપોર કાંએ નહી થાએ એમ
કરીશ તોજ શહેતાંન ઠાકીને મને છોડી

હું ... તને તદી છું.

જરા મજા કરવા સારું આંખ
જતા હો તો ભરે, પણ રખે તમોને
ખુવાબથી બચેણી થઈ હોય! તમારે
કરવાને વાશતે જ તમે ચશમ ખોલી
ધીરજથી જશો તો આપની ખાત
તમો પોતે તમારા બુદ્ધદીવાનખાણ
તમારા તમામ નોકરો તમારી ફરમ
લા છે. તમો નાંમદાર કદાચ તમ
ઘાહમાં પોતાને ચુતેજા જોતા નથી ત
તમારા મનમાં વેદેમ આવતો હશે પ
જગાપર આરાંમ કરવાનું કારણ એ છે કે
ગઈ રાતે એકાએક નીંદમાં પડી ગયા
એવી મીઠી ઉઘમાં સુઈ ગયા કે તમોને
તમારા ખોછાનાપર લેઈ જવાને આંચક
ધી અને હયાંજ તમોને આરામ કરવા દીધા
ટુકમાં તેણીએ એટલીબધી તો પેશ પડતી
વાતો કીધી કે તે ઉઠી બેઠો અને આંખ જો-
યા ચીરીને જવા લાગ્યો અને તમામ ઉમેલાં

ન
હમે
નથી
ન-
ગતાં
પણ
મારો
મારો
મત

મારી આ છુટ માર તમે મને જરૂર કરશો (મર્કે ૮૫૦)

બે
નીચે
તેને દવા
ણાંની અધવ

ત્રીકે તરીકે પીછાંનીએ છીએ.
તમે હમને ભુલાવાને ગમે એટલું
ઉલટું કેલેશો તે કદી માનવાની હીમત
નહી!" આટલી તેહકીકથી બોલોશ કરતાં
ત્યાં તથા પોતે ખરેખરા બોલાદશાહી આ-
જે એવું ખાતરીથી જોઈ ઘભરાત સાથ
બોલ્યો "આ ઇનશાનની ઇજત રાખનાર ખ-
લકનાં ખાવીદ હવે મારા પર દયા કર! તારા
આધારપર તારે બોલે બેશુ છું! મારી એક વાર
ખાતરી થઈ છે અને કદવા અનુભવથી જોયું છે
કે એ સઘળું ગુચવણનું ઝાણું મકારે શહેતાંન

લઈ જઈ ત્યાં તઈયાર રાખેલી જગા પર મુ-
ક્યો; પછે તેનો હાથ પકડી બધી નાજનીનો
તેની આસપાસ નાચવા અને ગાવા લાગી;
તથા વળતરનો સુંદર શરોદ ચાલુ થયો. અજ
અંતે ઠાકીને બોલ્યો "શું તયારે હું ખરેખરો
ખલીફ છું!" અને બીજી કાંઈ વધારે નો-
લવા જતો હતો પણ ગાયણ અને વળતરો
અવાજ એટલો મોટો થઈ પડ્યો હતો કે તેણે
બોલવું શાંભળી શકાયું નહીં. પછે તેણે મોતી-
ની માળા અને બામદાદનાં શેતારા નામની
ઝોરતોને નજદીક બોલાવી. એ ઝોરતો સા-

હું ન માફ મગાવવાનું
આખેહુખ મારી નજરે આને પડે છે આ દવા-
નાંખાણાનાં પ્રીત્વમાં સખડવાનો અને નેરખંધ-
ના નેરખ ખમવાનો પાછો વખત નજદીક
દોરે છે !” એમ તે નીશાસો મુકી બોલીઓ.

પછે તે પ્રાર્થના કરવા લાગી કે “ઓ
આલમગીર ખાપ મારો સઘલો આધાર તુજ
પરવરસી કરનારનો રહેમ ઉપર છે ! મારા
ખચાવની મદારત તાહારાપરજ ખાહુછું ! મારા
કયાં ભોગ લાગ્યાં કે પેલા બુરી ધલતનાં અને
ખદગુમાંનનાં આદમીને મારે ત્યાં ફરીથી
જન્મવા લેઈ ગયો ! એજ સખસને લીધે મેં આ-
ગલ જખરી શીક્ષા ખમી છે અને પાછો તેવીજ
શક્ષાને સાર ગોયા તૈયારી કરું છું ! તે અંદાલે
મને વચન આપીઉ હુતું કે જતી વેલા મારું

રખ કરી જશે પણ તેણે તે ખારણું
નથી અને હુંગાડું ખારણું હોવાથી
શુદ્ધત મારાપર પાછો આને ગાજે”

અને આ મનહરણ

અંજામે

(લો જગી ઉઠ્યો.)

જશે.” એમ કહીને શુતો પણ પેલાઓએ તે-
સુવા દીધો નહીં અને દીલાવરદેલ નાંમની
એક ચોરત તેની નજદીક ગઈ અને આનુજી-
થી બોલી, “અંજા નાંમવર ખલીફ હું બોલ-
વાની છુટ લેઉં છ તે માફ કરો પણ મુરખી
હવે શુવાને બદલે ઉઠવાનો વખત થયે છે !”
બુમ પાડી અખુએ તુછકારથી કહ્યું, “નીકળ,
નીકળ ! સહેતાંન મારી આગળથી જા ! પછે
આંખ હુંગાડી તે ચોરત તરફ જોઈ બોલ્યો,
“શું તું મને ખલીફ કરીને બોલાવેછ ? ખ-
ચીત તું બુલેછ ?” “નામદાર શાહેખ તમે પોતે-
જ ખત્રીફ છોનો ? તમે મુરખી શીવાએ કો-
ણની મકદુર છે કે એ ખિતાબ લેઈ શકે ? શા-
ખ આપણીજ મીલકત છે અને
મુરખી તમે પોતાને

ધી અ:

આદમોઆ પેલી આરતો અને સઘળો દખાવ
ખરેખરો તેને જણાવો; તેઓ સઘળાં તેની ન-
જદીક આવ્યાં અને દલાવર દીલ પાછી બોલી
“શાહેબ ફરીથી એક વાર તમારી જાંઘમાં
લાગીંછ કે દાહાડો ઘણો ચહડી ચુકો છે અને
હવે ઉડવાનો વખત થઈ ગયો છે. મારી આ
છુટ સારું તમો મને દરગુજર કરશો.” ખરેખર
તું કોઈ કંતાલો આપનાર આરતછે. મારો
ખાતર જમા છે કે હું ખલીફ પોતે નથી પણ
અશુદ્ધશન છું એ હું ચોકશ માનુછું માટે તું
મને ઉલટું સ-
મજવાની પે-
રવી મા કર!
“નાંમદાર શા-
હેબ અશુદ્ધશ-
ન છે તે

આવા મારી નજરે પાડે છે!”

આ તરફ ખલીફ બધો તમાસો નેઈ ખુશી
થતો હતો તે હવે મોટે અવાજે હાથી પડ્યો.

અશુદ્ધશન પાછો સુઈ ગયો; એ નેઈ પેલી
નાજનીન બોલી “શાહેબ તમોને વારંવાર અ-
રજ કરવા છતાં તથા શહવાર પડી જવાં છતાં ખી-
છાનુ છોડતા નથી અને રાજદરબારી સઘળાં કામ
કાન્તે જેમના તેમ પડી રહ્યાં છે તો તમારાં
આજ્ઞા મુજબ જે ઉપાય હમોને ફરમાવામાં

આવેલા છે તે
લેઈયું. “એમ
કહી તેણીએ
તેનો એક હાથ
આળસો અને
ખીર અ-
ખ-
અ-
લાત.

